

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота магістра

На тему: «АНАЛІЗ СТАНУ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЕН-21

Спеціальності 073 «Менеджмент»
Освітньо-професійної програми
«Менеджмент організації»

_____ Юлія ЄСІПОВА

Керівник наукової роботи: кандидат
економічних наук доцент закладу вищої
освіти кафедри економіки та менеджменту
_____ Ірина ТЕРНОВА

Рецензент: д.е.н., проф.,
проф. кафедри менеджменту і
публічного адміністрування
Харківського національного
університету міського господарства
імені О.М. Бекетова

_____ Наталія КОНДРАТЕНКО

Харків-2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет економічний
 Кафедра економіки та менеджменту
 Освітньо-кваліфікаційний рівень другий (магістерський)
 Спеціальність 073 «Менеджмент»
 Освітньо-професійна програма «Менеджмент організації»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Ганна ДОРОШЕНКО
 (підпис)

« 15 » грудня 2022 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Єсіпової Юлії Вікторівни
 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Аналіз стану та напрями вдосконалення корпоративного сектору в Україні»

керівник роботи Тернова Ірина Анатоліївна кандидат економічних наук, доцент
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «11» грудня 2022 року № 2101-5/1727

2. Строк подання студентом роботи « 14 » грудня 2022 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити: визначити сутність та значення корпоративного сектору; дослідити історію розвитку, на території України, корпоративного сектору; проаналізувати сучасний стан та нормативне регулювання корпоративного сектору в Україні; порівняти корпоративний сектор, що існує в Україні та корпоративні сектори інших країн; запропонувати шляхи для покращення роботи та удосконалення нормативного регулювання корпоративного сектору.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи магістра, ознайомлення з літературними джерелами за темою.
2	Робота над теоретичним розділом: дослідити сутність і значення поняття «корпоративний сектор» та дослідити його історію.
3	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи: аналіз корпоративного сектору та його регулювання на території України та порівняння його з корпоративними секторами інших країн
4	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи: розробка напрямів вдосконалення корпоративного сектору та його регулювання
5	Доопрацювання третього розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи магістра; оформлення списку використаних джерел.
7	Доопрацювання кваліфікаційної роботи згідно з рекомендаціями наукового керівника, подання до рецензування.
8	Подання роботи на кафедру

5. Дата видачі завдання «2» вересня 2022 р.

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Юлія ЄСІПОВА

Керівник роботи

_____ (підпис)

Ірина ТЕРНОВА

Гарант освітньої програми

_____ (підпис)

Ганна ДОРОШЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ.....	8
1.1. Корпоративний сектор: сутність та значення.....	8
1.2. Історія розвитку корпоративного сектору на території України.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	29
2.1. Сучасний стан корпоративного сектору країни.....	29
2.2. Загальна характеристика нормативного регулювання корпоративного сектору в Україні.....	40
2.3. Порівняння корпоративного сектору України з корпоративними секторами інших країн.....	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ.....	56
3.1. Шляхи покращення роботи корпоративного сектору.....	56
3.2. Удосконалення нормативного регулювання корпоративного сектору.....	63
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми. В національній економіці корпоративний сектор відіграє дуже важливу роль. Це є системо утворююча роль. Окрім цього, саме корпоративний сектор є гарантом економічної безпеки країни. Але не лише економічної, але й фінансової, інноваційної, валютної, бюджетної та зовнішньоекономічних складових. Окрім цього, саме розвиток цього сектору є каталізатором для пришвидшення розвитку для соціальної сфери. А гарно розвинені всі ці складові є дуже важливими для розвиненої країни, яка хоче гарного та стабільного майбутнього.

Потрібно звернути увагу на досвід інших країн, для того щоб переконатися у важливості корпоративного сектору. У розвинутих країнахдесь 90% від загального обсягу валового внутрішнього продукту припадає на корпоративний сектор, і все це при частці суб'єктів менше чи рівно 10% від всіх суб'єктів господарювання, що існують.

Хоча, якщо порівнювати корпоративні сектори, що існують в різних Європейських країнах, та той сектор, що існує в Україні – то можна зробити висновок, що у нас попереду великий шлях, оскільки у нас корпоративний сектор є ще молодим (тобто таким, що не так давно був створений), в той час, як в європейських країнах він з'явився щедесь приблизно в XVII столітті.

Для того, щоб наша країна якомога швидше пройшла шлях до гарно функціонуючого корпоративного сектору потрібні зусилля не тільки держави, але й суб'єктів, що існують в корпоративному секторі, а також, дуже потрібні зусилля суспільства, що живе в країні.

Проблема розвитку є в тому, що існує не так багато робіт, які б гарно описували саме поняття «корпоративний сектор», а також на що саме він впливає та як повинен діяти. Звичайно інформацію знайти можна, але її буде не так багато як хотілось би і потрібно багато часу для того, щоб знайти саме той шматок інформації, що потрібен для розвитку.

Тему корпоративного сектору в свої роботах вивчали: В. Бабушкін, О. Баркова, А.С. Поважний, А.В. Сірко, Ю.О. Солов'ян, Л.І. Федулова, Б. Лессер, І. Бондарчук, З. Борисенко, А.Д. Чернявський, В.В. Михайленко, В.О. Євтушевський та інші. Разом з тим державне регулювання корпоративного сектору ще мало досліджене, хоча і було додано багато поправок до законів, але є ще багато можливостей для покращення регуляторної політики.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка науково-практичних рекомендацій щодо стану корпоративного сектору України та напрямів його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі *завдання*:

- визначити сутність та значення корпоративного сектору;
- дослідити історію розвитку, на території України, корпоративного сектору;
- проаналізувати сучасний стан та нормативне регулювання корпоративного сектору в Україні;
- порівняти корпоративний сектор, що існує в Україні та корпоративні сектори інших країн;
- запропонувати шляхи для покращення роботи та удосконалення нормативного регулювання корпоративного сектору.

Об'єкт дослідження: процес функціонування корпоративного сектору.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти розвитку корпоративного сектору в Україні.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення про функціональність корпоративного сектору. Застосовуються як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Використані методи: теоретичного узагальнення (застосовуються при аналізі понять «корпоративного сектору» та «корпоративного управління»), порівняння, аналізу (застосовуються в процесу аналізу корпоративного сектору та корпоративного управління в інших країнах), класифікації, конкретизації та систематизації (використано в

виділенні проблем, що були пов'язані з розвитком корпоративного сектору та його державним регулюванням на території України).

Базою дослідження є наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, збірники, наукові статті, мережа Інтернет, закони України тощо.

Наукова новизна та практичне значення роботи полягає у визначенні та систематизації науково-практичних і теоретичних досліджень, щодо удосконалення державного регулювання корпоративного сектору; були запропоновані шляхи вирішення та удосконалення його структури та напрями розвитку нормативно-правових механізмів державного регулювання корпоративного сектору в Україні у частині чіткого законодавчого закріплення прав інвесторів.

Основні положення та результати роботи було опубліковано у збірнику матеріалів конференції II Всеукраїнської студентської наукової конференції «Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи» (м. Львів, 11 листопада 2022 р.) на тему «Корпоративний сектор: сутність та значення».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ

1.1. Корпоративний сектор: сутність та значення

На сьогоднішній день державний сектор економіки відіграє дуже важливу роль у всіх країнах, в яких він існує. Державний сектор економіки поділяють, в залежності від приналежності суб'єктів господарювання та систем корпоративного управління, на недержавний та державний. Такий поділ є максимально важливим для практики в нашій країні, через те, що в нас дуже потужний державний сектор, і він повинен працювати на користь свого народу, а не для задоволення потреб окремих осіб. Якщо подивитися на 1999 рік, то в Україні було 45178 підприємств та організацій, що були державними, вони підпорядковувалися іншим органам державної влади та 46 міністерствам [1].

Якщо дивитися з точки зору світової літератури, то можна побачити таке трактування поняття «корпоративне управління» - це управління корпораціями, що здійснюється в інтересах їх власників. Але це трактування представлене в широкому сенсі. Існує багато таких випадків і в сучасності і в історії, коли не було чіткого та жорсткого розподілення між підприємствами, що належать державі, та господарськими товариствами. Причина, через яку трапилась така ситуація, є в тому, що у країн, які мають розвинену ринкову економіку, діяльність підприємств, що належать державі, регулюється тільки правовими приписами, а повинна була б регулюватися окремими галузями. Державні підприємства працюють на засадах ринкової економіки, а за організаційну форму, найчастіше, мають форму господарського товариства, інколи такі підприємства називають корпораціями, вони завжди входять до складу корпоративного сектору країни [2].

Говорячи про корпорацію, потрібно розуміти значення цього слова. Корпорація – це форма бізнесу, що має відокремлення і відмінність від тих осіб, які ними володіють. Але в Україні існують похідні терміни слова

«корпорація». В нашій країні під терміном «корпорація» можуть мати на увазі явища, що мають зв'язок із акціонерними чи господарськими товариствами [3].

Під поняттям «корпорації» в Україні можуть мати на увазі договірне об'єднання, яке побудоване на об'єднанні таких інтересів, що є в підприємстві: комерційні, виробничі, наукові, що делегують повноваження регулювання кожного з учасників до органів, що керують корпорацією. Частіше у форми корпорації (або концерну) створюються такі господарські об'єднання, як господарські та комунальні, але вони можуть мати назву: тресту, комбінату тощо [3].

В нашій країні корпорація – це підприємство, що має організаційно-правову форму та є одним із видів господарського об'єднання.

Виходячи з цього, на території нашої країни, корпорація не здійснює виробничу діяльність, хоч це і не заборонено законом, вона – це поєднання юридичних осіб та виробничих осіб, що мають на меті централізоване регулювання [1].

Робота корпорацій на території України визначається Господарським кодексом України та другими нормативно-правовими актами, що діють на території нашої країни. Інколи, для того, щоб створити корпорацію може потребуватися згода Антимонопольного комітету України (але її потрібно надати заздалегідь) відповідно до Положення про концентрацію [4].

Історично так склалося, що тривалий розвиток ринково-конкурентних відносин в результаті створив корпорацію, що з'явилась як економічний інститут централізації капіталу, за допомогою якого грошова підтримка великих підприємницьких проєктів стала можливою, і саме це забезпечило корпорації гарну перспективу на майбутнє. Але так склалося, що у нашій економіці ця форма була використана трішки по іншому, вона була засобом, за допомогою якого змінилася постсоціалістична економіка (тобто відбулася приватизація великих підприємств), через що вона на деякий час залишилася без механізмів функціонування та стимулів для розвитку та стала, таким собі,

інструментом, який допоміг у привласненні державних активів та був причиною перманентного перерозподілу влади. Із-за цієї ситуації стався занепад багатьох підприємств, що були приватизовані, інвестиційна скрута, та викликане невдоволення у народі з приводу масової приватизації. Дивлячись на це науковий та практичний інтерес до досвіду корпоративного господарювання та його впливу на економіку, а також на його потенціал у ринковому середовищі тільки зростає [1].

Проблема корпоративної власності, як і проблема господарювання в ринковій системі були завжди, але лише не так давно (до початку ринкових реформ) вони перестали тлумачитися з точки зору на ідеологію упереджених позицій. На сьогоднішній день, на ці дві проблеми намагають дивитися об'єктивно [5]. Але проблема є в тому, що досі не повністю розробленою сутність поняття «корпорація», недостатньо вивчена структура корпоративного сектору, місце та роль цього сектору в сучасній економіці країни [6].

На сьогоднішній день корпорація – це такий собі локомотив, двигун для ринкової економіки країни. Корпорації мають свій власний ринок, який постає у вигляді ринку цінних паперів, що в свою чергу являється основою для сегменту фондового ринку. Те, що у корпорацій є акціонерна форма капіталу та власності дає можливість створити фінансовий контроль над тими фірмами, що раніше були незалежними. Встановлення такого контролю має на меті включення цих фірм до своєї сфери прийняття управлінських рішень. Система фінансових та господарсько-виробничих зв'язків, що існують між підприємствами, є гнучкою через те, що в її основі лежать два види володінь акціями: ланцюгове і перехресне. Завдяки існуванню цієї системи стає можливим різні варіанти для комбінування та диверсифікації. В понятті «корпорація» є ще трішки інше значення, наприклад: в англійській інтерпретації цей термін означає не лише одну юридичну особу, але й велику групу компаній [7], а от в економічному лексиконі Америки та Німеччини такий зміст має ще поняття «концерн».

Практично можна спостерігати за тим, чому потенціал концернів, що є багатогалузевими, є гнучким, це відбувається через те, що поглинання та злиття йде постійно, тобто під поглинанням та злиттям ми маємо на увазі продаж пакету акцій, що є контрольним, одному (бажаному для нас) покупцеві або через можливість придбати контроль над компаніями через фондовий ринок. Але, ці два процеси є дещо суперечливими, через що у них є прихильники, та невдоволені люди, тобто критики. Критиків також можна зрозуміти, оскільки на фондовому ринку не є чимось рідким такі угоди, як спекулятивні, тобто за допомогою таких угод можна, як говорять, «за чужий рахунок» отримати зовсім немаленьку (непристойну) кількість грошей. Така ситуація змусила декілька американських штатів, приблизна кількість яких сягає 30, ввести такі закони, які допоможуть захистити корпорації, що знаходяться та зареєстровані на їх території, від такого поглинання [8]. Та, не зважаючи на створені закони та критиків, ці два процеси (злиття та поглинання) компаній, що вважаються акціонерними, є основними ринковими механізмами, і ці механізми, в свою чергу, обслуговують процеси, що потрібні великим компаніям, тобто модернізацію та реорганізацію, тому що ці процеси допомагають здійснювати міжгалузевий та інтенсивний перелив капіталу. Ці процеси забезпечили активізацію участі підприємств господарського життя на міжнародних ринках та формування компаній, що є транснаціональними, тобто такими, що допомагають здійснювати інтернаціоналізацію (процес активізації участі підприємств на міжнародних ринках). Тобто, можемо зробити висновок, що завдяки еволюційному розвитку системи підприємництва було створено велику кількість різноманітних типів корпорацій і кожен з цих типів знайшов собі «нішу» (місце для існування) в ринковій економіці країни [8].

Звертаючи увагу на ті зміни, що відбулися стосовно місця та ролі корпорації у ринковому господарстві, що є зараз, потрібно звернути увагу, що через механізми взаємодії управління та власності, що є акціонерними, а також завдяки механізмам взаємодії, що є між корпораціями, корпоративний сектор,

що має в своєму складі великі корпорації та представлений передусім саме ними, отримує таку стійкість, що діє навіть у такі періоди, коли відбувається спад ділової кон'юнктури. Звичайним та логічним, що під час боротьби конкурентів будуть банкрутувати такі компанії, що є нерентабельними, але ці ситуації – це прекрасний та дуже важливий та навчаючий урок для інших компаній, навіть для тих, хто тільки виходить на ринок. Та не зважаючи на те, що така ситуація є логічною та навчальною, великим компанія, частіше за все удається все ж таки пережити скрутні для них становища. Для того, щоб залишитися на плаву, вони часто використовують такі інструменти, як зміна менеджменту, чи введення так званих грошових «ін'єкцій», що можуть бути як приватні, так і державні. І великі корпорації, і фінансові установи, можуть, якщо збанкрутують спровокувати так званий кумулятивний ефект (концентрація дії вибуху в певному напрямі), що в свою чергу дестабілізує макроекономічні процеси, через таку можливість вони завжди є у полі зору уряду, якому, в свою чергу, вигідно максимально зменшити можливість їхнього банкрутства [7].

У індустріальній економіці, що існує зараз, великі корпорацію мають виконувати укріплюючу місію, що стосується середнього та дрібного бізнесу. Органічне включення середнього бізнесу в корпоративне господарювання, незважаючи на існуючі критичні оцінки, має та повинно і надалі розглядатися однією з найважливіших форм, що існують у виробничій інтеграції. Оскільки саме підприємства, що вважаються середнім бізнесом, виступають, по власному бажанню, субпостачальниками, та виконують замовлення та підряди, що надають головні та великі компанії. Виходячи з цього, у розвиненій ринковій економіці, те, що домінують корпорації перетворюється у те, що саме вони формують виробничо-господарські комплекси, які в свою чергу, якщо гарно функціонують та розвиваються, то мають на меті використання стратегічного планування та передбачають чималий рівень координації [8].

Тобто, створення та подальший розвиток корпоративного сектору економіки це, з одного боку, великі можливості для зусиль, інтелекту, досвіду та, найголовніше, капіталу, а з іншого боку, це можливість вирішення таких складних проблем, що існують у суспільстві, як: науково-технічні, економічні, соціальні, тощо. Розвиток, який здійснюється на підставі інтеграційних процесів, що належать акціонерному капіталу, що в свою чергу є тенденцією до усупільнення капіталу, а також виробництва, в масштабах не лише національних, але й світових. Цей розвиток має як наслідок забезпечення стабільності у макроекономічному плані, а також збільшення стійкості корпорацій. Якщо дивитися на світовий досвід, то попри розвитку те, що корпоративна форма у підприємствах швидко поширюється, в основному, залежить від гарних інституційних умов, до цих умов можна віднести, неформальні інституції та формально-правові інституції, що не лише закріплюють та сприймають, але й є гарним гарантом того, що укладені суспільні угоди (розподіл та обмін правами на власність, що здійснюється господарчими суб'єктами) будуть дієвими. Запорукою для того, щоб ефективно використовувати таку форму активності є специфікація повноти для корпоративних прав власності. Для того, щоб утвердити цей досвід реалізації та цю істину потрібно багато часу, та наша країна уже почала вивчати цей шлях [7].

В Україні існують принципові відмінності, що є між недержавними та державними підприємствами, в той час, як у інших країнах, що мають ринкову економіку такі відмінності відсутні, але і в наші країні, ми можемо спостерігати їх зменшення. В першу чергу, можна спостерігати за виконанням функцій розпорядження, що здійснюють управлінці, що були найняті на роботу, а також на розмежування власності. Важливим для запам'ятовування є те, що контракт з керівником – це форма угоди, що містить в собі виконання функцій управління, та, виходячи з цієї угоди, керівник отримує деякі права при здійсненні цих функцій. В нашій країні недержавний корпоративний сектор економіки працює на засадах повної відповідальності та на засадах

економічної свободи, та в свою чергу вони регулюються законодавством нашої країни. Що стосується державного корпоративного сектору економіки - то він також функціонує на такій самій нормативній базі, але головною відмінністю є те, що підприємства, що належать державі, виконують свою роботу на правах оперативного управління, або повного господарського відання. Зважаючи на все це органи управління створюють відносини з підприємствами з використанням економічних методів, але ці методи так і не зведені до чіткої та зрозумілої системи, що викликала би зацікавленість менеджерів до результатів діяльності підприємств, що належать державі. До функцій органів державного управління можна віднести рішення таких питань як: створення, ліквідація та реорганізація підприємств, контроль ефективного використання, визначення та дотримання цілей діяльності, зберігання державного майна, що було довірено підприємствам.

Окрім цього, є типовий статус, перелік і положення про складання двох планів: фінансового та державного у такого підприємства, що визначено законодавством таким, як «казенне підприємство». Функції органів управління у державних підприємствах є дещо специфічними, до цих функцій можна віднести: контроль звітів підприємства, що надають кожного року, контроль за керівниками державних установ, які в свою чергу виконують умови, що є в трудовому контракті. Державні підприємства повинні самостійно здійснювати операційну діяльність. Такі підприємства не мають таких статутних фондів, що поділені на паї, через це їх доволі таки складно віднести до корпорації, хоча це можна зробити лише з дуже великою умовністю [8].

Деякі підприємства, що належать до державного сектору мають корпоративні риси. Деякі підприємства з державного сектору є корпоратизовані, тобто це акціонерні товариства, що є закритими, але 70% належить державі, або ті підприємства, що на всі 100% є державною власністю. Корпоратизовані – це такі, що пройшли корпоратизацію, але не почали рахуватися приватизованими. Логічним є те, що і управління такими

підприємствами буде дещо не однозначним. Інколи такими підприємствами керує правління, а інколи такі органи як спостережні ради, що є характерними для звичайних акціонерних товариств [3].

Окрім підприємств, що є цілісними майновими комплексами та є у власності держави, вона також представлена корпоративною власністю – що представлена у господарських товариствах, що не належать державі у вигляді паїв і часток, що знаходяться у статутних фондах. Станом на 1999 рік було зареєстровано 5285 підприємств, які мали державні корпоративні права. Їх було внесено до реєстру Національного агентства України з питань управління державними корпоративними правами, але в 2000 році це агентство було ліквідоване в окрему структуру. Завданням та складовою корпоративного управління є саме управління ось цими частками, воно покладено на деякі державні органи та повинно вивчатися для того, щоб в майбутньому удосконалювати діяльність цих часток [2].

Можна знайти декілька понять корпоративного сектору, значення цього поняття представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Поняття «корпоративний сектор»

№	Поняття	Значення поняття
1	Корпоративний сектор	Частинка економіки країни, що, частіше за все, представлена корпораціями та компаніями. (Частіше за все корпорації та компанії відіграють значно більшу роль у розвитку та становленні економіки, якщо порівнювати із середнім бізнесом) [9].
2		Сектор економіки, що охоплює всю господарську діяльність підприємств [10].

Продовження табл. 1.1

3		Частина економіки, що представлена компаніями чи корпораціями, які функціонують лише для отримання прибутку [11].
4	Корпоративний сектор	Частина економіки країни, основу якої складає діяльність компаній. Підприємства не лише отримують прибуток, але й мають вплив на функціонування економіки країни, використовуючи фактори виробництва, вони приймають інвестиційні рішення [12].

Джерело: розроблене автором

Тобто, можна сказати, що корпоративний сектор – це один із факторів, що забезпечує економічну безпеку країни, що представлений у вигляді компаній та корпорацій та включає в себе інші безпеки, наприклад: бюджетну, інноваційну, зовнішньоекономічну, валютну, фінансову та соціальну, тощо. Також цей сектор поєднує в собі два сектори: фінансовий та нефінансовий [4].

Ці моделі можна переглянути у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Моделі розподілу прибутку корпоративного сектору

№ моделі	Значення
1	В економіці є лише корпоративний сектор, але не має можливості розвитку для середнього та малого бізнесів. У суспільства присутня вся необхідна для них масова продукція, але значно страждає зайнятість населення, через те, що середній та малий бізнес не надають робочі місця людям.

Продовження табл. 1.2

2	В економіці є корпоративний сектор, а поряд із ним функціонує та розвивається малий та середній бізнес, що надає людям додаткові робочі місця та збільшує різноманітність товарів. Тобто, повне завантаження виробництва, гарний розвиток для ринку масового споживання та найбільш повне забезпечення задоволення потреб населення.
---	--

Джерело: розроблене автором

Можна зробити висновок, що для гарного розвитку економіки та для покращення попиту на продукти, що є масовими та вироблені корпораціями, потрібно обмежити монополію. Однак, те, що ми повністю обмежимо зростання монополії не є запорукою того, що у нас буде стійке зростання економіки країни. Для того, щоб був ефективний розподіл доходів потрібно якомога більше розвивати попит на продукцію, яку виготовляють корпорації [13].

Що стосується діяльності корпорацій, то до їх позитивних сторін відносяться:

- Корпорації мають, у порівнянні з компаніями, масштабніші процеси виробництва, новітні технології, які, в свою чергу, мають більше стадій виробництва. Сукупність цих факторів дозволяє збільшити кінцеву продуктивність праці, що, як наслідок, має покращення продуктивності всієї економічної системи.
- Збільшується ефективність не лише механізмів, що існують в економіці, а й важелів управління.
- Корпорація має можливість, через те, що в неї існує велика концентрація капіталу, впливати на економіку країни. При цьому, завдяки їм конкурентна спроможність країни на світовому ринку значно покращується, оскільки, саме корпорації мають можливість виготовляти, з використанням наявних ресурсів, більш якісну продукцію.

Але, окрім позитивних сторін є ще й негативні. Існує така можливість, якщо буде велика концентрація уваги над ринком певного рівня влади – то корпорація може перетворитися на монополію.

Але це не всі негативні сторони, що існують, також можна відзначити:

- Якщо не буде конкурентів – то можливе створення так званого інноваційного застою, що означає, що не будуть покращуватися технології та пропаде необхідність за уважним контролем якості, що може спричинити її погіршення. Буде управління споживчим попитом, тобто будуть виготовлятися не ті товари, що потрібні споживачам, а споживачів будуть «змушувати» купувати те, що є в наявності.

- Корпорація буде мати можливість ставити ціну таку, яка буде «подобатися їй», тобто буде допомагати отримувати вигоду лише їй [9].

Однак, у монополії все таки є плюс, вона може покращувати свою продукцію через те, що має стійке становище, а ще у неї не має необхідності розраховувати та будувати короткострокові проєкти, що потрібні для того аби компанія продовжувала свою діяльність. А також, при певній політиці, що може дещо обмежити монополію, те, що розвиваються та збільшуються корпорації позитивно впливає на економіку країни. Але тут також не все так просто, багато чого залежить від моделі політики доходів корпорації. Доходи корпоративного сектору можуть поділятися згідно з існуючими моделями, яких всього лише дві [9].

Отже, можна прийти до висновку, що корпоративний сектор – це важлива частина для забезпечення безпеки економіки країни, а компанії та корпорації – це важливий елемент для покращення роботи корпоративного сектору.

1.2. Історія розвитку корпоративного сектору на території України

До початку 20-го століття, ще за тих часів, коли Україна була в складі Російської імперії, на її території більш переважали малі підприємства, але все

ж таки були й великі підприємства, що були корпоративними, вони розташовувалися, зазвичай, у великих містах, таких як: Харків, Київ, Одеса тощо. Форми, що панували на корпоративних підприємствах можна було поділити на командні, їх ще називали такими, що є товариствами на вірі, та повні товариства, це такі товариства де учасники займаються спільною діяльністю та відповідальність майном за зобов'язання, які повинно виконувати товариство [14]. Становлення такого виду структур в той час відбувалося дуже повільно.

Регулювання процесів для того щоб створити та регулювати діяльність для товариств, що є господарськими, на законодавчому рівні почало формуватися лише з 90-х років, тобто цей період припав на перші роки незалежності України, як в політичному плані, так і в економічному. Дивлячись на історію розвитку, на території України, корпорацій та законодавства, що є корпоративним – можна виділити декілька етапів. Більш детально розглянути особливості корпоративного сектору економіки України можна переглянути в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Етапи становлення корпоративного сектору економіки України [14]

Етап	Особливості
1990-1993	- виникнення великої кількості відкритих та закритих акціонерних товариств (ВАТ та ЗАТ), товариств з обмеженою відповідальністю; - відсутність спеціального державного органу, що регулював питання випуску та обігу цінних паперів; - відсутність фондового ринку; наявність значної кількості «тіньових» АТ.

Продовження табл. 1.3

1994-1998	- започаткуванням масового акціонування середніх і великих державних підприємств, що утворили основну масу відкритих акціонерних товариств; - запровадженням процедури регулювання процесу створення АТ; - формуванням системи ведення реєстрів акціонерів та оформленням прав власності на акції; створенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) і в її межах органу з контролю та регулювання ринку цінних паперів і корпоративних відносин.
1996-2000	- внесені значні зміни в Закон «Про господарські товариства»; - розроблений проект Закону «Про акціонерні товариства»; - у проект ЦК України включений спеціальний розділ, присвячений господарчим товариствам, що за багатьма позиціями не співпадає з нині діючим законодавством; - удосконалене законодавство про цінні папери (особливо стосовно випуску і обігу акцій).

Джерело: розроблене автором

Також на першому етапі становлення було прийнято такі нормативні акти: Законів України «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні», «Про власність», «Про цінні папери і фондову біржу». Саме в цих документах знаходиться фундамент, що допомагає гарно розвиватися тим ринковим відносинам, що існують на теренах України. Учасниками таких відносин, що зазначені в цих документах, є різні підприємці організаційно-правової форми, що також включає в себе корпорацію. Потрібно визнати той факт, що на початку 90-х років, корпоративне законодавство на території України розроблялося практично з нуля. Проаналізувавши як розвивалися корпоративні відносини на теренах нашої країни – можна розділити цей

процес, якщо дивитися з точки зору корпоративних структур та їх становлення, на три етапи, які представлені в табл. В [14].

Цікавим є третій етап, він починається ще в 1999 році та триває по сьогоднішній день, риси, які є характерними для нього можна переглянути на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Характерні риси третього етапу (1999 р. – теперішній час)

Джерело: розроблене автором

Закони України, що були прийняті в 1992 році, про приватизацію як державних підприємств, їх майна, так і про приватизацію паперів стали таким собі початком для розвитку процесу приватизації майна, що було державним, а це в свою чергу потягнуло за собою створення великих акціонерних товариств, що є відкритими та створювалися на базі колишніх підприємств, що належали державі. Наступні роки для корпоративних структур стали роками, коли розвиток відбувався враховуючи процеси корпоратизації та подальшої приватизації, а також почали функціонувати інвестиційні

посередники, до них відносяться: страхові товариства, довірчі товариства, різні компанії, а також фонди, що є інвестиційними [13].

У 1991 році був прийнятий законодавчий акт під назвою: «Про господарські товариства», точна дата його прийняття – 19 вересня 1991 року. В цьому акті прописані питання життєвого циклу діяльності господарських товариств, а саме зародження (створення), функціонування, та кінець (припинення діяльності). Окрім цього в цьому акті прописаний правовий статус для господарських товариств, що представлені як суб'єкт діяльності, що є підприємницькою. Також у цьому акті виділяють 5 форм, що є у господарського товариства, а саме: акціонерне, з додатковою відповідальністю, командне, з обмеженою відповідальністю та повне. Навіть, в теперішній час цей закон – це один із основних джерел які є в галузі корпоративного права [14].

До актів, що є на законодавчому рівні та регулюють створення та діяльність структур в Україні, що є інтегрованими, відносяться:

- Цивільний кодекс, він поширює на господарські товариства дію своїм норм про представництво, юридичних осіб та угоди;
- підзаконні акти, Закони України, постанови від Кабінету міністрів, також, безпосередньо, Укази Президента України, окрім цього нормативні акти Державної комісії цінних паперів та фондового ринку, також акти Національного Банку, Антимонопольного комітету тощо;
- Концепція 1996 року, що описує створення та діяльність фондового ринку на території України.

На території України, а саме в структурних відносинах власності, відбулися великі зміни, що були спровоковані через те, що відбувся перехід командно-адміністративної системи в ринкову систему. За ці три періоди, під час яких корпоративний сектор економіки формувався, сформулювалась законодавча база, що містить в собі різноманітні Закони України, Цивільний та Господарський кодекси, Концепцію про фондовий ринок на території України, а також Указ Президента про холдингові компанії [17].

Цей пакет документів допомагав у приватизації та роздержавлюванні підприємств, що належали державі, а також створює належні умови для того, щоб забезпечити соціально-орієнтоване та «цивілізоване» перетворення власності та приватизації. При цьому те, що в цьому пакеті законів був відсутній Закон під назвою «Про акціонерні товариства», дуже ускладнювало роботу не лише для Уряду, але й для Фонду державного майна, що займалося управлінням корпоративними правами, що належали державі. Проект цього закону, якого не вистачало, мав позитивну оцінку від багатьох міжнародних експертів. Окрім цього, потрібно також згадати про те, що Україна – це остання країна, з тих, що були в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік, яка не мала Закону «Про акціонерні товариства». В той же час, як не парадоксально, на території цієї країни в розрахунку на 10000 мешканців була найбільша кількість товариств, що були акціонерними, і найгірше були захищені, на законодавчому рівні, інтереси держави, яка була акціонером.

Навіть з тим, що на той момент діяло багато документів, законодавство України не могло впоратися повною мірою з усіма аспектами, які були в діяльності товариств, що були акціонерними. До таких питань, з якими не могло впоратися законодавство України можна також віднести корпоративне управління. Цю ситуацію можна пояснити доволі легко, справа в тому, що Закон, що був прийнятий ще в далекому 1991 році, «Про господарські товариства» був недосконалий. Якщо на момент створення він був прогресивним (коли започатковувалися економічні реформи), то на тогодення він не лише не відповідав вимогам, що потрібні були для регулювання корпоративних відносин, але й був застарілим [18].

Потрібно також згадати, що навіть не дивлячись на велику правову базу, були такі підприємства, де створення та функціонування яких не регулювалось законодавством. Наприклад такими підприємствами були холдингові. Аналіз нормативно-правової бази показав, що далеко не всі холдингові підприємства підлягають регулюванню з боку держави, а лише ті, які підпадали під Указ Президента від 11 травня 1994 року.

Вірогідним також є те, що в Україні на той час не існувало податкового законодавства, яким можна було б регулювати ту діяльність корпорацій, що була господарською. Також важливо згадати, що була повністю відсутня кількість, яка б показувала офіційно реєстровані концерни, банківські групи, холдинги, консорціуми тощо.

І лише у 1998 році було створено, з Указу Президента України, Національне агентство України, яке регулювало управлінням корпоративними правами, що належали державі. До функцій Агентства належали повноваження, що дозволяли регулювати акції та паї, які належали державі та знаходитися у майні господарських товариств. Що відноситься до цих функцій можна переглянути на рис. 1.2.

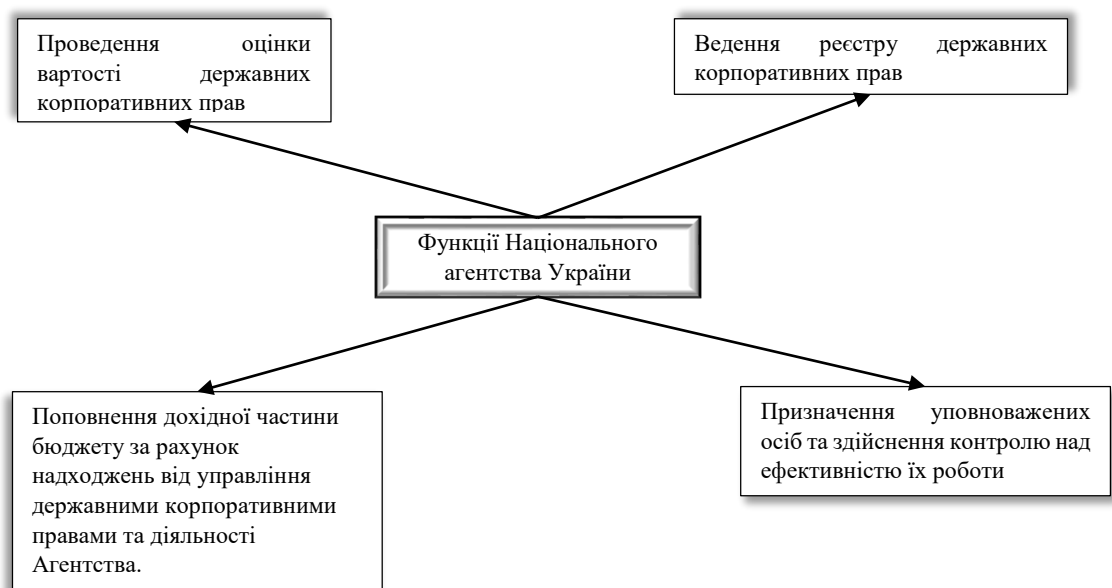

Рисунок 1.2 – Функції Національного агентства України

Джерело: розроблене автором

У Агентства була така можливість, чи воно саме керує корпоративними правами, чи передає їх іншим суб'єктам в управління. Окрім того, що у нього була така можливість, навіть, якщо воно нею скористається – то воно

зобов'язане все рівно слідкувати за тою діяльністю, яку здійснює суб'єкт, якому воно передало управління корпоративними правами.

Ті способи приватизації, що були запроваджені на законодавчому рівні, та механізми щодо сертифікованої приватизації призвели до того, що держава володіла великою частиною дрібних пакетів, які, на додачу, були розділені між абсолютно різними органами виконавчої влади. А це призвело до того, державну політику, яка була б цілісною та була б направленою на управління державним сектором, було неможливо реалізувати, а також країна втратила таке джерело доходів, яке було від володіння корпоративними правами, тобто дивіденди [18].

У системі управління корпоративними правами, що належать державі з'явився інститут, що є інститутом уповноважених осіб, і ці особи визначають Агентством. Функцію таких уповноважених осіб були в змозі виконувати не лише юридичні особи, а й фізичні. Призначення цих осіб мало проводитися на конкурсній основі [17].

Але те, що було створено Національне агентство України призвело до погіршення ситуації з управління корпоративними правами. Концептуально в цій системі не відбувалося ніяких змін. Але навіть, з рахунком того, що було створене це Агентство розпорошеність прав, що були корпоративними, все ж таки залишилася, а також те, що не була система цілісною – не дозволяло проводити державну політику, яка була б єдиною, у необхідному, на той момент, обсязі. Окрім тих негативних ознак, які вже існували, з'явилася ще одна в діяльності Агентства. Ця негативна риса пов'язана з тим, що через дії перших посадових осіб Агентства, з'явилися такі риси, які можна назвати суб'єктивними. Що мається на увазі? Багато трансакцій, що були здійснені з великою кількістю корпоративних прав просто суперечили тому, що було б вигідно для країни. Протиріччя між Національним агентством та Фондом дуже загострилася, при цьому саме Агентство почало робити приватизацію більш повільною та взагалі блокувати її.

Механізм банкрутизації підприємства, навіть давав таку змогу, що можна було купити підприємства за ціну в рази нижчою, ніж ціна при приватизації, а також не було ніяких фінансових зобов'язань, які могли би бути перед кредиторами [17].

В той час, коли на теренах нашої країни запровадили обмеження стосовно примусового відчуження майна, що належить державі, в вітчизняній практиці з'явилася така процедура, що була позаприватизаційна, і називалась вона –додаткова емісія акцій. В результаті цієї додаткової емісії акцій державна частка настільки, що просто не могла ніяким чином впливати на процес прийняття управлінських рішень.

Окрім цього практика стосовно корпоративного управління також постраждала через те, що пакети акцій були передані під управління недержавним особам, які були на це уповноважені, та при передачі не були зроблені потрібні механізми для того, щоб в майбутньому захистити інтереси держави і як висновок з цього була спровокована так звана «тіньова» приватизація. «Тіньова» приватизація – це приватизація після розмивання частки, що належала державі, за допомогою менеджменту, що був під контролем приватних осіб, та інноваційну додаткову емісію акцій, яку ці приватні особи спровокували.

Щоб подолати ці проблеми, знову був переглянутий підхід, який потрібен був для ефективного управління корпоративними правами. Указом Президента України, який вступив в дію 15 грудня 1999 року Національне агентство України було ліквідоване, при цьому всі функції по управлінню корпоративними правами, що були у Агентства перейшли знову до Фонду Державного Майна України (ФДМУ) [14].

Але все ж таки законодавча база, як була недосконалою так і залишилася. Ті суперечності, які в ній існували не робили управління корпоративними правами більш ефективним та кращим. Те, що не було Закону «Про Фонд державного майна України» посприяв тому, що корпоративними правами управляли вручну та в інтересах не держави, а політико-бізнесових

об'єднань, що були впливовими. Продовжувала застосовуватися «тіньова» приватизація, що не покращувало ситуацію з корпоративними правами держави.

Після того як два кодекси України вступили до дії (Цивільний [15] та Господарський [16]) у нормах деяких законів з'явилися розбіжності у великій кількості питань, які потрібно було вирішити. При цьому у господарських товариствах зовсім відсутня корпоративна культура, що негативно впливає на діяльність товариств, не сприймається взагалі довгострокове планування, яке є необхідним для розвитку, обмежується розкриття інформації, що є корпоративною, що також не додає ефективності в розвитку та аналізу роботи товариства, і не має гарних умов, які б захищали, належним чином, права інвесторів. І лише після того, як відбулися Парламентські слухання на тему наслідки та можливих перспектив для приватизації підприємств, Уряд все ж таки звернув більшу увагу на корпоративний сектор, який мав державну частку [17].

Уряд затвердив програму, що була комплексною та мала на меті підвищити ефективність при управлінні корпоративним правами, що належали державі. Ця програма була ухвалена в 2004 році. За допомогою цієї програми, а якщо точніше то механізмів, що були в ній прописані, принципів та заходів для реалізації, була підвищена якість корпоративного портфелю, що належав державі та збільшена ефективність рівня управління цим порфелем. Але ці заходи все ж таки не були реалізовані в життя. Парламент черговий раз відхилив ухвалення низки законів, таких як: про управління об'єктами, що належали до власності держави [18], стосовно Фонду державного майна [19] та інші.

Станом на 1 квітня 2005 року в реєстрі було опубліковано 1375 господарських товариств, які мали державну частку в їх статутних фондах. Держава, в особі різних державних органів, управляли корпоративними правами як у відкритих, так у закритих товариствах, що були акціонерними, та таких товариств налічувалось 1243. Окрім цього, управління цими правами

здійснювалось в товариствах, що мали обмежену відповідальність і таких товариств налічувалось 96, а також 36 в НАК (національних акціонерних компаніях) та ДХК (державних холдингових компаніях), які були створені після спеціального рішення Уряду та Президента України. Можемо переглянути по відсоткам скільки корпоративних прав мала держава у різних видах підприємств. Так у 386 (28% від всієї кількості товариств) господарських товариств мали державну частку у розмірі 50% і це дало можливість державі контролювати та втручатися в їх діяльність, із цих 386 – 156 мали частку у розмірі 100%; у 473 товариств частка була в діапазоні 25-50%, що надало можливість для держави блокувати рішення, які їй не подобалися чи суперечили її інтересам і 516 товариств мали частку, що складала менше 25%, а це все рівно дуже велика сума товариств, де держава не могла ні контролювати ні блокувати рішення.

В період 2019-2017 роки кількість зайнятих працівників дуже зменшилася, що може говорити про те, що експансія та посилення компаній не відбувається ні зовнішньому ринку, ні на внутрішньому ринку. Потрібно також звернути увагу на те, що в період 2007-2018 роки питома вага для сільського господарства в економіці збільшилась приблизно вдвічі, а от обробна промисловість зменшилась приблизно у 1,5 рази. В період 2010-2019 відбулося зменшення кількості товариств майже в 2,5 рази [20].

Все це спричинило ситуацію, через яку Україна могла приєднатися до такого списку країн, що є слабкими периферійно та тих, хто назовсім втратив власний потенціал у різних галузях.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Сучасний стан корпоративного сектору країни

Через те, що ринково-конкурентні відносини тривали великий період часу було сформовано корпоративний сектор національної економіки, у нього є великі можливості у різних сферах: сфері централізації грошових відносин, людських здібностей, виробничих ресурсів, окрім цього обсяги виробництва та матеріальні активи концентруються в ньому [21]. Закони та нормативні акти, що відносять до нормативно-правового забезпечення корпоративного сектору можна переглянути на рис. 2.1.

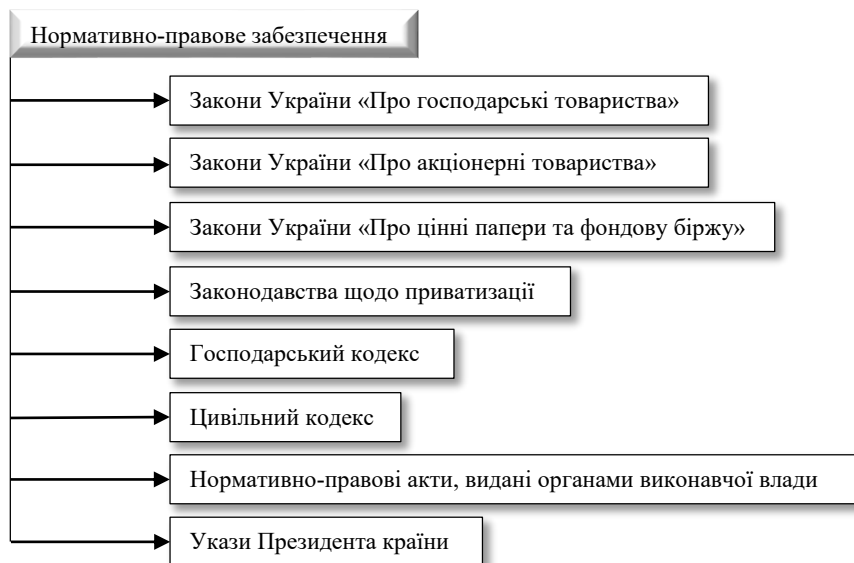

Рисунок 2.1 – Нормативно-правове забезпечення корпоративного сектору України

Джерело: розроблене автором

Нормативно-правове забезпечення – це один із самих важливих чинників за допомогою яких відбувається становлення корпоративного сектору країни.

Якщо не буде вирішена проблема пов'язана з функціонуванням корпоративного сектору – то неможливо буде модернізувати національну економіку, а саме модернізація національної економіки була визначена в Програмі економічних реформ під назвою «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Як вважають деякі аналітики [22], до аспектів, які належать корпоративному сектору повинно відноситися наступне: повноваження держави, як цілого, та органів держави, як окремих її складових, повинні бути чіткими; органи держави повинні бути незалежними не лише від тиску політичного, але й від втручання до них, якщо це не передбачено законом, різних комерційних груп; працівники, що працюють в органах виконавчої влади, повинні бути гарно навчені в професійному плані, а також повинно бути регулювання фондового ринку, тощо.

Для того, щоб у майбутньому була можливість здійснювати управління через корпоративний сектор, потрібно звернути увагу на принципи довгострокового розвитку для національної економіки, вони представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Принципи довгострокового розвитку національної економіки

Принципи	Значення принципу
Наукової обґрунтованості	Є відпрацьована система наукового передбачення для соціально-економічних процесів
Системності	Стадна та розгалужена система для управління довгостроковим розвитком
Послідовності та гнучкості	Забезпечення національної економіки країни та реакція на зміни різноманітного характеру

Продовження табл. 2.1

Достатності	Інструментарій повинен стимулювати ділову активність економіки
Динамізму та пропорційності	Сприяння економічному зростанню та забезпечення пропорційного розвитку
Цільової сумісності	Взаємодоповнення та взаємоузгодження на різних рівнях національної економіки
Багатомірності та адекватності	Адаптація, використання інструментів, що створені за допомогою інновацій, а також врахування як зовнішнього так і внутрішнього середовища
Планомірності	Потенціал різних методів планування, програмування та прогнозування

Джерело: розроблене автором

Не потрібно забувати про те, що корпоративний сектор України є різноманітним, тобто має декілька видів суб'єктів господарювання – від об'єднань юридичних осіб аж до акціонерних товариств.

На думку Л. І. Федулової, основними характеристиками для самої ефективної форми господарювання серед суб'єктів корпоративного сектору є: «економічна система, що існує у корпорацій, повинна існувати незалежно від власника цієї корпорації, на власників покладена лише обмежена відповідальність щодо результатів діяльності, у корпорації є право власності та вона має змогу укласти контракти від власного імені» [23].

Потрібно наголосити на тому, що, все ж таки, велику частину корпоративного сектору займають саме господарські товариства. До об'єднань юридичних осіб можемо віднести такі як: асоціація, консорціум, корпорація, концерт та інші види об'єднань.

30.04.2011 року було прийнято Закон України «Про акціонерні товариства», після прийняття цього закону, у перехідний період в країні

повинні бути чотири типи акціонерних товариств: приватні та публічні, а також закриті та відкриті.

Суб'єктів, що відносяться до корпоративного сектору України можна поділити на дві позиції, їх можна переглянути на рис. 2.2.

Рисунок 2.2 – Суб'єкти корпоративного сектору України

Джерело: розроблене автором

Станом на 2013-2014 роки корпоративний сектор має провідну роль для того, щоб розвивалася країна у соціально-економічному контексті. Саме в цих роках виготовлялося 75% ВВП. Якщо подивитися на дані Державної комісії з фондового ринку та цінних паперів – то в країні було близько 17 мільйонів акціонерів, а це, в свою чергу, майже половина того дорослого населення, що було станом на 2013-2014 роки. Корпоративний сектор зміг об'єднати близько 22 тисяч закритих та 12 тисяч відкритих акціонерних товариств. Але все ще не було ніяких передумов для того, щоб механізми корпоративного управління були більш ефективними, не були сформовані та введені в дію міжнародні стандарти щодо професійної культури.

Багато акціонерних товариств – це перероблені товариства, що в минулому мали жорсткий тиск планової системи економіки. Після розпаду цієї системи та приватизації різних об'єктів, що раніше були державною власністю, держава майже повністю відійшла та перестала управляти ними. На

той період часу, багато акціонерних товариств були не прозорими, тобто вони не звітували про свою роботу, а держава в свою чергу не вимагала цих звітів, тобто не здійснювала контроль за діяльністю цих товариств. На фондовому ринку було не більше 10% цінних паперів, що належали цим товариствам і їх можна було придбати. Приблизно половина корпорацій, що були вітчизняними закінчували 2007 рік зі збитками від своєї діяльності. Багато акціонерних товариств, навіть тих, що належали державі, не сплачували дивіденди не один рік. Багато власників великих пакетів акцій чи контрольних пакетів (що також можна віднести до великих) хотіли у будь-який спосіб та у будь-яку ціну привласнити ті кошти, що належали товариствам, одним із варіантів як це зробити було доведення підприємства до повного банкрутства, а потім оформлення його у свою власність. Нікому не було ніякого діла до того, що буде з цими корпораціями, їх працівниками та іншими акціонерами далі, ніхто, навіть, не звертав увагу на зріст акціонерного капіталу.

Щоб Україна повністю відносилася до європейської спільноти, у нас повинні діяти її міжнародні принципи: одні із стандартів, що існують в Європі, є те, що на території країни повинні функціонувати вітчизняні підприємства. Це стосується не тільки продуктивності праці, скільки все ж таки ефективності виробництва в цілому на території країни. Ми мали запровадити як нові правові інститути так і нову систему корпоративного управління, які б регулювати ті відносини, що є між корпораціями та іншими суб'єктами, що є в межах цієї самої корпорації. Нам потрібно було змінити саму суть, саму природу корпорації. Був запроваджений кодекс професійної етики, який, хоч і зі змінами, але все ж таки використовується по сьогоднішній день. Потрібно було не лише захистити дрібних акціонерів, а надати рівні права для всіх акціонерів, а також рівний захист для них.

Головним завданням тієї корпоративної реформи, що запроваджувалася в Україні у 2014 році було те, що на всіх підприємствах запроваджувалися стандарти того корпоративного управління, яке вже існувало у всьому цивілізованому світі. Вони мали зробити все для того, щоб стимулювати

власників акціонерних товариств до збільшення акціонерного капіталу, а також змусити їх замислитися над майбутнім цього товариства, створити плани, щоб воно мало перспективи у майбутньому, а також було прозорим.

Через розвиток корпоративного управління акціонери повинні були стати власниками справжнього, реального майна, а не лише паперовими власниками, що в свою чергу дасть їм змогу отримувати дивіденди, а це призведе до того, що вони будуть зацікавлені в подальшому розвитку товариства. Всі ці зміни, в свою чергу, повинні були позитивно вплинути на думку суспільства про акціонерну форму власності, що дозволить змінитися ринковій економіці, та взагалі допоможе змінити свідомість людей.

Поштовхом для проведення так званої корпоративної реформи мало бути Послання Президента до Верховної Ради, де були деякі положення стосовно розвитку системи корпоративного управління та необхідності реформування корпоративного сектору. Успіх цієї реформи залежав від багатьох чинників, наприклад: жорстка політика уряду, баланс економічних інтересів, які були необхідні для того аби були прийняті, на законному рівні, основи для розвитку корпоративного управління, і, найголовніше та найважливіше, - впровадження в життя, яке повинно було бути ефективним.

У Посланні Президента України передбачалося те, що будуть усунені існуючі недоліки, будуть створені такі механізми, які допомагатимуть захищати інтереси та права всіх акціонерів, в тому числі дрібних, тобто це повинно було бути повне реформування системи корпоративного управління. Питання стосовно реформування системи корпоративного управління повинно були розглядати як найбільш важливе та одне з перших для виконання завдань щодо реалізації курсу України, який був націлений на євроінтеграцію [24].

Якщо подивитися на 2014 рік, то можна побачити, що було приблизно 1600 акціонерних товариств, що були відкритими та мали державну частку. Проаналізувавши діяльність таких товариств, можна було говорити про те, що держава може впливати на діяльність цих товариств лише за умови, що розмір

пакету, яким вона володіє більше ніж 50% статутного фонду. Для того, щоб ці підприємства працювали більш ефективно можна зробити деякі дії, наприклад: замінити менеджмент, надати пільгові кредити, чи створити механізм державного замовлення, тощо.

В інших акціонерних товариствах держава не мала впливу на діяльність підприємств, не могла призначити керівника, чи сформулювати економічну політику, яка потрібна була б державі та підприємству. Існувала така проблема, як проведення вторинних емісій акцій, оскільки вони були необхідні для того аби додатково залучити інвестиційні ресурси. При цьому держава-акціонер повинна блокувати таку емісію через те, що в державі не вистачає державних коштів. В протилежному випадку, коли вона підтримає таку емісію – вона не зможе купити акції, через нестачу коштів, а це означає, що її частина акцій зменшиться. Станом на 2014 рік рішення, щодо створення фонду, за допомогою якого держава могла би викупляти акції вторинної емісії було не прийнято. Як результат цього, підприємства ніяк не могли знайти можливість, а її і не існувало, для того, щоб залучити необхідні для них інвестиції, а це повільно, але вірно вело підприємства до банкрутства. А збанкрутілі об'єкти було в рази важче приватизувати.

Тобто ті державні пакети, які мають менше ніж 50% було вигідно приватизувати. Станом на 2014 рік було приблизно 1200 об'єктів, що мали такі державні частки. Після прийняття проекту нової програми приватизації, розділення та продаж таких пакетів повинен був відбуватися автоматично протягом півтора роки після прийняття її Верховною Радою.

Для того, щоб провести інвентаризацію державного майна та для того, щоб провести широкий аналіз системи було передано усі державні пакети акцій від виконавчої влади до Фонду Державного Майна України, скорочено ФДМУ. Спочатку планувалося, що у цьому Фонді буде створений такий собі департамент державної власності, що буде управляти тими корпоративними правами, що є в держави. Але прийняли рішення, на рівні уряду, що такими державними пакетами акцій доцільніше буде управляти низці стратегічних

підприємств: об'єктам нафтогазової промисловості, а також енергетичної промисловості, окрім них ще й галузевими міністерствам, оскільки вони мають більш спеціалізованих та кваліфікованих працівників. А в управлінні ФДМУ залишалися лише ті державні пакети акцій, що були менше ніж 50% та підлягали приватизації [24].

Але про те як на зміни, що відбулися в управлінні впливали зміни, що відбувалися в законодавстві можна простежити по динаміці. Так, за період 2013–2020 рр. кількість акціонерних товариств зменшилась на 10591 одиниць. Кількість публічних акціонерних товариств (ПАТ) зменшилась на 2158 одиниць. Кількість приватних акціонерних товариств (ПрАТ) виросла на 869. Динаміку можна переглянути на рис. 2.3 та в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Кількісний склад акціонерних товариств [25]

Рік		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Акціонерні товариства	Загальна кількість	24493	22852	15571	15206	14710	14310	13902
	ПАТ	3576	3501	4149	3122	2186	1727	1418
	ПрАТ	4483	4209	3485	4328	5076	5304	5352
Товариство з обмеженою відповідальністю		51537 1	51960 7	48820 5	53240 1	57655 4	63223 1	67443 7

Джерело: розроблене автором

Про перевагу будь-якої форми акціонерного товариства можуть розповісти лише самі акціонери, які мають акції в тому чи іншому товаристві.

В той же час, змінення кількості товариств, їх зменшення чи збільшення, не можна віднести до їх перетворення, це лише є свідченням того, яка з форм

товариства більше подобається акціонерам. Якщо подивитися на динаміку – то можна зробити висновок, що акціонерів цікавлять не лише ті акціонерні товариства, що мають приватну форму власності, але й товариства з обмеженою відповідальністю. Державна служба статистики України свідчить, що частка акціонерних товариств з обмеженою відповідальністю в загальній кількості суб'єктів господарювання, станом на 01.01.2020 рік, склала 49,94% [25].

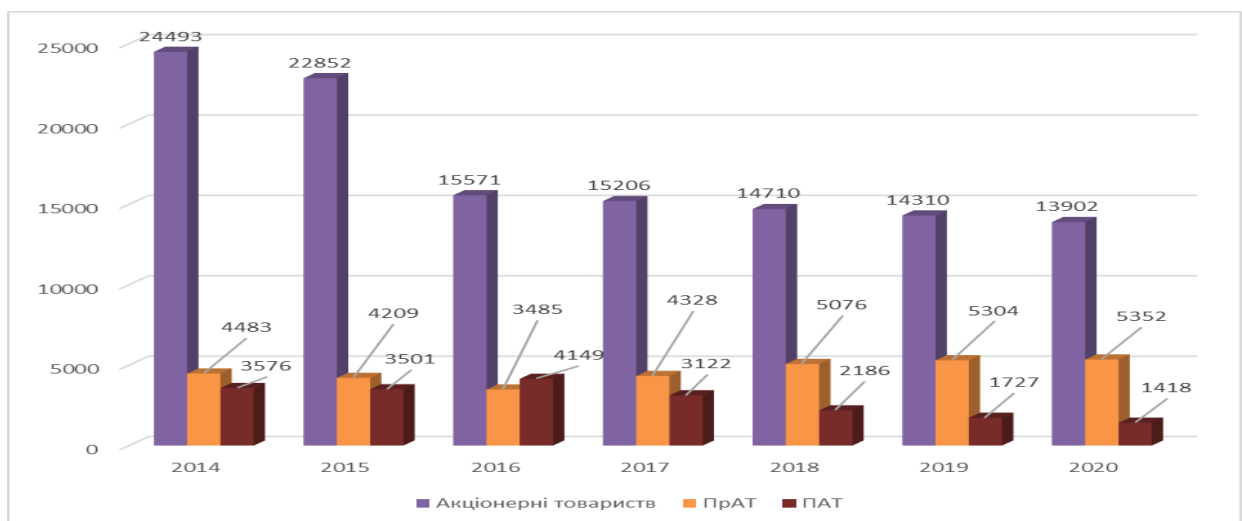

Рисунок 2.3 – Динаміка кількості акціонерних товариств

Джерело: розроблене автором

На цьому рисунку можна спостерігати падіння кількості акціонерних товариств та ПАТ, але є невелике зростання ПрАТ.

Показники результатів діяльності тих українських компаній, що є державними, свідчать про те, що перетворення виду товариств, яке було зроблено на законодавчому рівні, не допомогло збільшити та не надихнуло на підвищення ефективності у їх діяльності. Чистий дохід компанії АТ «НАК «Нафтогаз України» знизився на $\frac{1}{4}$ порівняно з показником за рік у 2019 році, у компанії АТ «Укрзалізниця» відбулась схожа ситуація, ця страта склала майже 7 млрд. грн., у компанії ПрАТ «Укргідроенерго», якщо порівнювати з 2019 роком – то знизився на $\frac{1}{2}$. На жаль, така ситуація склалася не лише в цих

трьох корпораціях, подібна ситуація була і на інших, таких як: ПАТ «Украенерго», АТ «Укрпошта» та інші. Дивлячись на ці дані, можна дійти висновку, що в економічному секторі країни все ще є багато питань, що є невирішеними, вони потребують наукових досліджень, але не поверхневих, моніторингу стану ситуацій, системного аналізу управління на цих компаніях, а також аналізу корпоративного управління і, звичайно, розроблення та здійснення заходів, що зможуть допомогти у збільшенні результативності діяльності.

Ті результати, що показали акціонерні товариства, продемонстрували, що процеси корпоративного управління у економіці стають більш непрозорими, неефективними та невпорядкованими. Неможливо не звернути увагу на те, що влада в країні робить все для того, щоб не обділити жодного акціонера, але при цьому, на жаль, повністю забуває про те, що потрібно стежити за якістю менеджменту, за підвищення конкурентоспроможності, за науково-технічним розвитком та інноваційним розвитком, а також за тим, щоб акції компанії були привабливими для інших інвесторів. Рішення про те, що акціонери не повинні бути в складі наглядових рад є не обґрунтованим так само як і рішення стосовно того, що у акціонерів акціонерного товариства відсутня належна їм відповідальність за його розвиток.

Може скластися таке враження, що як тільки у керівної верхівки товариства збільшуються права – то зменшується критерій їх оцінки результативності функціонування керованих систем, тобто у них зникає обов'язок відповідати за використання того майна, що належить державі. Також не таким прозорим є процес коли акціонерним товариствам надається статус приватного товариства чи публічного. ПрАТ «НЕК «Украенерго»» так як і АТ «НАК «Нафтогаз України»» є юридичними особами, 100% акцій яких є у власності держави, щодо першої компанії – було затверджено Наказом Міністерства фінансів України №437 від 21.10.2019 року, а другого – постановою Кабінету Міністрів України №1044 від 14.12.2016 року. В той же час, незважаючи на те, що всі акції належать державі, у наглядових радах цих

компаній більшу частину спостерігачів складають представники інших країн. А це, в свою чергу, породжує думку та запитання, а чи справді ці акціонерні товариства повністю належать нашій державі? Якщо так необхідна присутність цих іноземних представників – то виникає питання, невже в Україні не має гарних фахівців, що могли би впоратися з цією роботою? І можливо саме цей момент є ключовим в тому, що розвиток корпоративної форми організації в нашій країні йде дуже і дуже повільно, можливо потрібно замінити людей, які не зацікавлені в тому, щоб розвивалась наша країна.

Насамперед потрібно розібратися з наглядовими радами, потрібно проаналізувати їх роботу та удосконалити її. Існує такий недолік їхньої роботи, що до сих пір не було вирішено питання їх створення в обов'язковому порядку. Станом на 2020 рік із більше ніж 40 державних акціонерних підприємств наглядові ради були та функціонували лише на 9-ти та в 4-х банках, що належать державі, при цьому 27 осіб із 50-ти (майже 54%), що є в складі цих рад були не громадянами України.

Станом на 2021 рік було створено рішення Міністерством економічного розвитку і торгівлі України про те, що у 40 підприємствах будуть створюватися наглядові ради, ці підприємства перелічені в табл. в додатку А [26].

Реформа стосовно корпоративного управління була започаткована ще в далекому 2014 році, але і по сьогоднішній день законодавчі вимоги, що є в цій реформі, ігноруються, а питома вага корпоративних підприємств як складала, так і складає 7%. Інформація, яка надається широкому загалу людей, стосовно якості та змісту роботи членів наглядових рад та самого акціонерного товариства подається непрозоро, та відсутні критерії оцінки керівної верхівки товариств, керівників виконавчих органів та наглядових рад. Все це показує, що державі вкрай необхідно посилити контроль за розвитком корпоративного сектору, за тим аби збільшити відповідальність та змусити все ж таки дотримуватися законодавчих актів, а ще державі необхідно шукати шляхи для

розвитку корпоративного сектору господарювання, оскільки, як показує досвід інших країн, цей сектор є ефективним.

2.2. Загальна характеристика нормативного регулювання корпоративного сектору в Україні

Ми вже зачіпали тему нормативного регулювання корпоративного сектору вище, але все ж таки потрібно розглянути цю сферу більш детально.

Ефективність з якою буде функціонувати корпоративний сектор економіки на пряму залежить від тієї політики, яку держава буде проводити в корпоративних відносинах. Через це, можна сказати, що найбільш впливовим чинником для розвитку корпоративних відносин є стратегія з якою держава буде регулювати ці відносини. Найбільш впливовим цей чинник є під час формування їх в економіку, що є перехідною.

Цікавим фактом є те, що поняття «корпорації» на теренах України значно відрізняється від того, що під цим поняттям розуміють в інших країнах світу. Як говорить українське законодавство, корпорація – це об'єднання, що є договірними, основою для створення яких є поєднання інтересів, при цьому делегуються деякі з повноважень регулювання діяльності, яке є централізованим, кожного учасника діяльності. В Україні діє закон, що стосується товариств, що є господарськими і в цьому законі, відповідно, міститься перелік товариств, що можна до них віднести, також в цьому переліку є акціонерні товариства, але в ньому не має корпорацій. Також є закон про діяльність банків та банки відповідно, він датується початком 2001 року, і там говориться про банківські корпорації як тип об'єднання, який є у вигляді особи, що є юридичною на основі, що є акціонерною. Також закон, який також прийняли на початку 2001 року про пайові інвестиційні фонди та корпоративні фонди, що також є інвестиційними, він прямо говорить про те, що до корпоративної структури, що має акціонерний тип можна віднести інвестиційний фонд [27].

Тобто можна зробити висновок, законодавство України ще не визначилось до якого ж типу віднести корпорації і чи є вони акціонерними товариствами. З самого початку створення українського законодавства за корпораціями не закріплювали статусу особи, що є юридичною, вони мали статус звичайних об'єднань, що були договірними. Але, цікавим є те, що все ж таки основні риси, що притаманні акціонерним товариствам за ними закріплювалися, а також ці риси є загальноприйнятими в понятті підприємницьких корпорацій, що є в усьому світі. І навіть, враховуючи, що українська нормативна база потихеньку розбирається з цією ситуацією, але ж основа законодавства не змінюється, що викликає суперечливість у термінології для акціонерних корпорацій. Подібна ситуація відбувається також і з перехідною економікою в нашій країні [28].

Якщо дивитися на державне регулювання як на один із напрямів управління, що є корпоративним – то воно знаходиться далеко за рамками звичайно управління господарськими товариствами, що є корпоративного типу та підприємствами, що належать державі. Коли держава створює базу, що є організаційно-правовою та цілісною задля того щоб економіка функціонувала без перешкод – то вона так чи інакше регулює всі аспекти, що притаманні діяльності підприємств, які є корпоративними. Але такий підхід надто широкий, тому більш детально будемо дивитися на ті державні органи та документи, що безпосередньо регулюються господарські товариства, що є корпоративними.

Важливим для згадування є те, що регулювання відбувається за допомогою органів, що мають дві компетентності: загальну і спеціальну. Такий підхід характерний не лише для нашої країни, а й взагалі для всіх країн. Правові акти, що видаються на рівні закону, регулюють та встановлюють загальні основи за допомогою яких корпоративний сектор буде функціонувати. Як приклад, до органів спеціальної компетенції в Україні відносять Комісію з фондового ринку та цінних паперів, вона видає, обов'язкові для виконання всіма учасниками, що є в корпоративному

управлінні, підзаконні акти. Оскільки підхід з органами різної компетенції характерний по всьому світі – то органи регулювання сході на нашу Комісію є і в інших країнах. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки система регулювання складається з декількох рівнів, на вершині якого знаходиться Комісія з біржі та цінних паперів та, звичайно, Конгрес Сполучених Штатів Америки. Схожі органи для регулювання є в різних штатах і їхня робота полягає в тому, що вони зобов'язані контролювати корпоративний сектор та рухи тих цінних паперів, що відбуваються на ньому. Трішки нижче в цій системі розміщені фондові біржі – такі організації, що самі регулюються, клірингові компанії, асоціація дилерів, що є національною, з цінних паперів та Рада органів, що регулюють цінні папери та які є муніципальними.

Ще до 90-х років, в Україні був єдиний суб'єкт власності, яким була держава. Як говорить законодавство, що реалізація права власності має під собою основу з того, що держава та державні органи є невіддільними один від одного і навпаки, підприємства можуть взяти участь, завдяки управлінню державною власністю, що є оперативним, у взаєминах, що правовими, з вищими інстанціями, і як результат, стають органами, що є господарськими та належать державі. Метою для використання майна визначала сама держава, що є логічним, тому що вона створювала підприємства, а також управляла ними та, відповідно, займалася виробництвом. Тобто, можна сказати, що держава та виробництво на території цієї держави стало одним цілим, тобто, у державної власності було монопольне становище в економіці.

Коли відбувся початок перехідного періоду на території нашої країни – то її оголосили антиподом ринку, така ж сама ситуація відбувалася і в інших країнах, що раніше були пострадянськими [25]. «Тотальним втручанням» називали звичайне управління, яке було централізоване, а на макрорівні головним пріоритетом перетворення стала приватизація того майна, що належало державі. Не звертаючи уваги не на теорію, не на практику, яка була в інших країнах, що мали розвинену економіку, в нашій країні власність, що належала державі визнали такою, що нікому не належить, тобто «нічийною».

Потрібно звернути увагу на те, що найбільш важливим показником для оцінки роботи інституцій (управління державним майном та його регулювання) стали саме темпи приватизації, а це, в свою чергу, зводило на ні всі спроби раціонального використання такого майна.

Робота корпоративного сектору в економіці країни та наскільки ефективною буде ця робота залежить від дій держави, які вона буде здійснювати в управлінні сфери. Саме через це, важливим чинником для розвитку відносин, що існують в корпоративному секторі, як на стадії реформування так і в подальшому, є державне регулювання.

Існує дуже багато питань, які просто не можна вирішити використовуючи лише інструменти ринку, тому потрібно, щоб втрутилася держава. Які саме дії повинна робити держава показано на рис. 2.4.

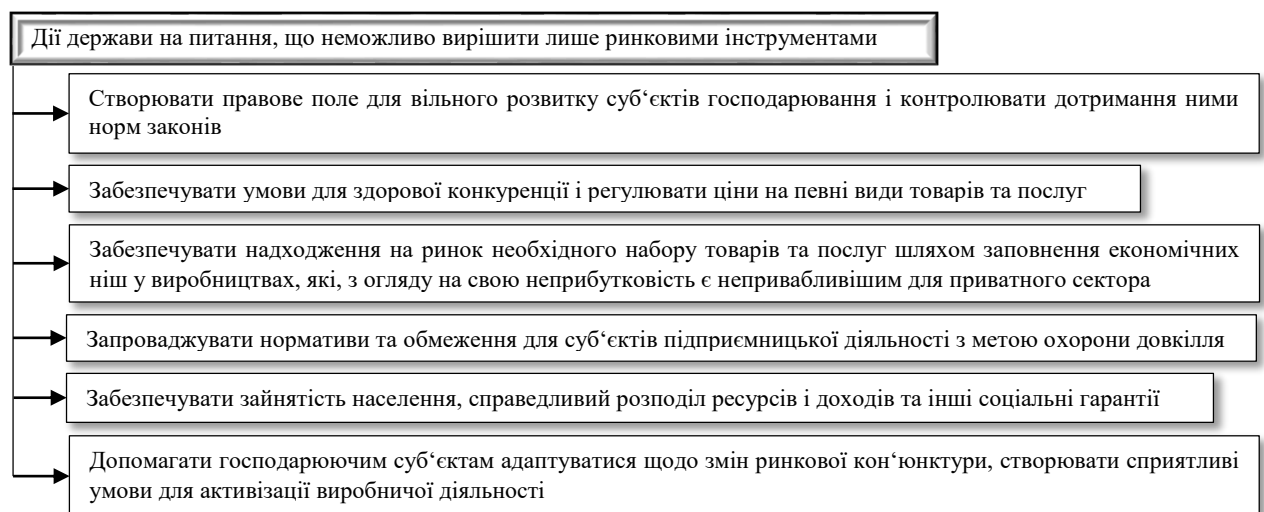

Рисунок 2.4 – Дії держави на питання, які просто не можна вирішувати користуючись лише інструментами ринку

Джерело: розроблене автором

В Україні є свого роду особливість корпоративного сектору, а вона полягає в тому, що найвагомішим та найважливішим акціонером є держава. Вона не просто володіє великими пакетами акцій товариств, але й виконує низку функцій для розвитку цих товариств:

- виготовлення стратегії, що допоможе у регулюванні та формуванні системи корпоративних відносин;
- створення спеціальних структур, що є державними, та які відповідають за сам процес регулювання та формування цієї системи;
- розроблення систему, що допоможе захищати права інвесторів та контролює, щоб емітенти цінних паперів та ті особи, що працюють на ринку, де продаються цінні папери, дотримувались прав, що знаходяться в цій системі;
- контроль інформації, яку надають особи, що працюють на ринку, де продаються цінні папери, та емітенти цінних паперів;
- припинення діяльності та заборона діяльності на ринку де продаються цінні папери, якщо не має відповідного дозволу, тобто ліцензії, що дозволяє здійснювати цю діяльність, а також притягнення до відповідальності, якщо таке порушення було.

Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України забезпечують основи для регулювання корпоративного сектору країни, ухвалюючи різноманітні нормативно-правові акти, які містять в собі питання щодо розвитку корпоративного сектору, а також щодо визначення таких пріоритетів, що будуть найбільш ефективно впливати на державну політику. При цьому законодавча база повинна регулювати діяльність абсолютно всіх суб'єктів, що беруть участь у ринкових відносинах, а сюди відносяться: власники, продавці, посередники, кредитори, наймані працівники, покупці, позичальники, підприємці та інвестори. Можна зрозуміти, що потрібно визначати якою буде поведінка не лише поодиноких суб'єктів ринку, але й інститутів, що є в його інфраструктурі, таких як: фінансові компанії, інвестиційні фонди, товарні біржі, акціонерні товариства, трасти, фінансово-промислові групи, банки, страхові компанії, пенсійні фонди, фондові біржі, малі фірми, холдинги. Потрібно також згадати про те, що в країнах, які мають розвинуту економіку, налічується більше тисячі нормативних актів в нормативно-правовій системі, які регулюють діяльність

різних суб'єктів ринку. Умовою, що є обов'язковою для того, щоб сформувався більш цивілізований ринок – є така база, що включала б в себе визначення обов'язків та прав якомога чіткіше для всіх суб'єктів, що є в господарюванні. Завданням, яке повинна виконувати держава у сфері досліджень є створення такого механізму, що був би ефективним для реалізації актів, що є нормативними, а також, щоб цей механізм спонукав та, на крайній випадок, примушував дотримуватися законів. Також цей механізм повинен формувати гарні ділові відносини, які в свою чергу можуть не лише доповнити, але й замінити акти, які є правовими. В цій сфері, якщо враховувати всі країни, які є пострадянськими, саме в Україні, на жаль, можна побачити дуже велике відставання, через це не лише деякі із законів не діють, але й є невелика кількість населення, яка є законослухняною.

Державна комісія з питань про цінні папери та взагалі про фондовий ринок, не лише займається тим, що регулює ту діяльність, яку здійснюють учасники на фондовому ринку, але й контролює вимоги стосовно розкриття різної інформації, а також слідкує за тим, щоб у товариств, що акціонерними була належна поведінка, акції цих товариств вільно обертаються на ринках, що є відкритими та їх можуть купити різноманітні інвестори.

З огляду на 2004 рік, за українським законодавством, мінімальний розмір статутного фонду для акціонерних товариств складав 1250 заробітних плат, що біли мінімальними (на сьогоднішній день мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства) [29]. Мінімальний розмір майна, що є в товариства гарантує захист інтересів, що є в його кредиторів. Розмір майна, що є в товариства визначає його статутний капітал. Під час приватизації було сформовано близько 35 тисяч підприємств, що можна вважати акціонерними та дві третини із цих підприємств мали закритий тип. Акціонером, який був формальним, ставав, приблизно, кожен третій громадянин країни. Навіть попри таку ситуацію, в країні не було

корпоративного законодавства, та формування і прийняття такого блокувалося такими політичними силами, яким було вигідно те, що його не має. Це спричинило те, що акції почати знецінюватися та зосереджуватися в руках осіб, що були афілійовані, та «директорату». Можна зробити висновок, що такий інститут не працював з економічної точки зору.

17.09.2008 році набрав чинності Закон України «Про акціонерні товариства».

Переглянемо зміни в декількох початкових статтях, що важливо знати як для основного матеріалу про акціонерні товариства.

Розглянемо більш детально деякі частини розділу. У статті 1. Сфера застосування Закону другий абзац другої частини був відредагований 13.03.2012 року: Законом про акціонерні товариства, враховуючи особливості, що передбачені спеціальними законами, регулюється діяльність таких компаній: державних і тими, якими керує держава холдингових компаній, а також акціонерних товариства, що належать державі, у випадку коли держава, в особі тих державних органів, які були на це уповноважені, є акціонером та засновником.

Також було доповнено п'ятою частиною від 05.07.2012 року, що до тих акціонерних товариств, що функціонують на засадах законодавства про інститути спільного інвестування, дія цього Закону не поширюється.

Частину шосту добавили 07.04.2015 року, але редакція цієї статті від 13.05.2020 року: законами, що регулюють порядок, в якому повинні надаватися фінансові послуги, в якому повинна здійснюватися діяльність банків та системи, яка гарантує вклади фізичних осіб, а також припинення діяльності банків та виведення їх з ринку визначаються особливості правового статусу, функціонування та створення та припинення діяльності різних відділів акціонерних товариств, банків, що є неплатоспроможними та інших банків. В разі, якщо Закон України про акціонерні товариства буде суперечити законам, які були перелічені вище в цьому абзаці – то ті закони будуть мати перевагу.

Також цю статтю було доповнено сьомою частиною 13.07.2021 року: особливості правового статусу, діяльність, статутний капітал та все, що стосується тих акціонерних товариства, що є в оборонно-промисловому комплексі країни визначається ще одним Законом України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності».

Що стосується статті 2. Визначення термінів – то тут відбулися зміни в таких частинах: до третього та четвертого абзаців, які були в першому пункті були внесені зміни від 03.02.2011 року; пункт третій від 16.11.2017 року про голосуючу акцію (це така акція, що надає право власнику голосувати на зборах акціонерів), а потім з'явилися два доповнення до третього пункту від 23.03.2017 року. В першому доповненні йшла мова про домінуючий контрольний пакет акцій (про те, що цей пакет починається, коли там 95% акцій), а в другому про значний контрольний пакет акцій (це коли акцій не менше ніж 75%). Також в цей день із цієї статті було виключено 7 пункт. До пункту 5 були внесені зміни від 16.11.2017 року, цей пункт про значний пакет акцій (це такий пакет, який починається, коли акцій не менше 5%). Зміни також відбулися і в 6-му пункті від 20.09.2019 року, цей пункт про контрольний пакет акцій (про те, що пакет повинен містити не менше 50%). Пункт 9 про кумулятивне голосування (це голосування коли обираються особи до складу органів товариства) був змінений від 03.02.2011 року. Було доповнено 10 пункт пунктом 101 про незалежного члена наглядової ради від 07.04.2015, та були внесені зміни від 16.11.2017 року, а також було 11 пункт доповнено пунктом 111 про опосередковане набуття права власності (це можливість особи здійснювати контроль на загальних зборах акціонерів, мати можливість вирішального впливу та інше) від 23.03.2017 року. Також в цей день було зроблена редакція 12 пункту щодо осіб, які діють спільно. Які статті до якого розділу відносяться можна подивитися в табл. Б в додатках.

Корпоративні господарські товариства, що є на території України регулюються також законами відповідно про товариства, що є господарськими

та законом, що регулює діяльність фондового ринку, та цінних паперів. Ці два закони з'явилися набагато раніше ніж закон щодо товариств, які є акціонерними, вони були прийняті у 1991 році, окрім цього ті два закони діють і сьогодні, але вони дещо видозмінилися через велику кількість правок. Але не потрібно забувати про те, що акціонерні товариства рахувалися юридичними особами, а отже вся та нормативна база, яка керує звичайними підприємствами так само керувала і акціонерними товариствами. Обов'язковою нормою є те, що перевірку звітності та балансу, щоб він був повний та достовірний, здійснює аудитор, а саме аудиторська фірма. Така перевірка, якщо господарський оборот складає не менше ніж 250 неоподаткованих мінімумів, повинна проводитися щонайменше один раз на три роки.

Закон України «Про господарські товариства» включає в себе такі розділи як:

- Розділ I, як і в усіх інших законах – загальні положення;
- Розділ II Окремі види товариств – цей розділ включає в себе окремі глави і саме сюди, під першою главою включили як раз таки акціонерне товариство. Всього глав 5.

Всього в цьому законі два розділи остання редакція цього закону була 03.07.2020 року [30].

Що стосується Закони України «Про цінні папери та фондову біржу» входять такі розділи як:

- розділ I, як і у всіх Законах України, має назву «Загальні положення»;
- другий розділ повністю про ті види цінних паперів, що є на території України;
- третій розділ містить в собі інформацію про ту професійну діяльність, що існує на фондовому ринку;
- четвертий містить в собі інформацію про емісію цінних паперів в тих випадках, коли вони приватно чи публічно розміщенні;

- п'ятий – про розкриття тієї інформації, що пов'язана з фондовим ринком;
- шостий розділ – це правила стосовно регулювання ринку на якому продаються цінні папери;
- сьомий і останній розділ – це прикінцеві положення.

Датою затвердження цього закону є 29.05.2006 рік, вступив він в силу 14.04.2006 року, а остання редакція відбулась 23.03.2017 року [31]. І той і той закони є чинними.

Все ж таки деякі статті в законі, що регулює діяльність та формування господарських товариств потребувало змін, оскільки були такі можливості для керівництва, що воно могло порушувати права інвесторів того товариства, на якому вони функціонують, і такі порушення не суперечили законодавству, що діяло на той момент.

2.3. Порівняння корпоративного сектору України з корпоративними секторами інших країн

Як демонструє світова практика, у широкому розумінні поняття «корпоративне управління» має на увазі узгоджені дії всіх тих підприємств, що є акціонерними, та які мають на меті збільшити ефективність, прибутковість та рентабельність. Принципи, що є у функціонуванні системи корпоративних відносин відносять абсолютно до всіх акціонерних товариств в незалежності від того є в цих товариствах державна частка чи ні. В нашій країні до товариств, що мають державну частку застосовується дещо вужче трактування, а саме «управління державними корпоративними правами».

У країнах з розвиненою економікою, люди, що є акціонерами, роблячи злагоджену роботу, можуть направляти компанію та її діяльність в більш ефективне русло. Тобто вони є партнерами. В той момент як в Україні акціонери – це не партнери для досягнення мети, а конкуренти, яких потрібно обійти і стати кращим. Конфлікти, частіше за все, виникають між

мажоритарними акціонерами та міноритарними, а також між, акціонером-державою та іншими акціонерами в одній компанії. Не допускання таких ситуацій повинно бути одним з самих основних завдань, що буде виконувати закон «Про акціонерні товариства».

Поняття «корпорація» відрізняється у системах права. Це можна переглянути в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Поняття «Корпорація» у різних системах права

Система права	Країни, що відносяться	Поняття «корпорація»
Англосаксонська	Велика Британія, Австрія, Ізраїль, США, Канада, ПАР	З корпорацією порівнюють акціонерні товариства. Корпоративна форма чітко виділяється серед товариств, що були сформовані через об'єднання осіб, а не поєднання капіталів.
Континентальна (громадянська)	Західноєвропейські країни та Японія	І акціонерні товариства, і ті товариства, що мають обмежену відповідальність належать до корпоративного сектору.

Джерело: розроблене автором

Отже, корпорація в англосаксонській системі права має великий економічний зміст, оскільки, якщо поєднуватися шляхом поєднання капіталів – то у власників буде обмежена відповідальність та у них буде можливість делегувати свої функції на найманих менеджерів, що дозволить їм більше вільного часу приділяти компанії. Ці дві риси, що взаємодіють один з одним в акціонерному товаристві, допомагають якнайкраще продемонструвати сутність корпорацій та їх економічну природу. За цією системою корпорація представляє один із трьох секторів економіки.

Корпоративна форма для господарювання створилась набагато раніше ніж інші терміни пов'язані з цим поняттям, такі терміни як «корпоративізм», «корпоративний сектор» та «корпорація». Історично склалося так, що перші компанії, які існували ще в 1600 роках, вели свою діяльність на території таких країн, як: Бельгія, Франція, Велика Британія та Німеччина. З плином часу, їх кількість збільшувалась, а також збільшувалась кількість територій на яких були ці компанії, але й компанії почали відрізнятися одна в одній. Типи корпорацій США представлені на рис. 2.5.

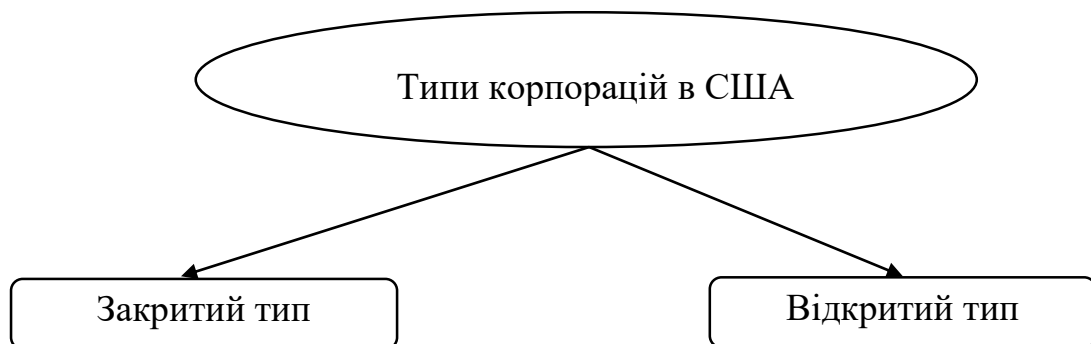

Рисунок 2.5 – Типи корпорацій США

Джерело: розроблене автором

Акції, що мають корпорації, що відносяться до закритого типу, розподіляються лише серед засновників товариства або таких осіб, яких обирають заздалегідь. Тобто акції корпорацій закритого типу не продаються на відкритому ринку. На відміну від закритих, акції корпорацій відкритого типу можна придбати на ринку, а також вони функціонують стільки ж часу, скільки корпорації, акції якої знаходяться в руках у акціонера. На території Сполучених Штатів Америки більш популярним є закритий тип, це можна пояснити тим, що і великі, і середні, і малі підприємства країни використовують ті переваги, які надає такий тип, окрім цього, якщо корпорація не великого розміру, то є можливість сплатити податки з

дивідендів і ця можливість є узаконеною. Невеликою корпорацією рахується та, що має менше 35 акціонерів, або рівно 35, це повинні бути лише приватні особи, які є резидентами Сполучених Штатів Америки [6, 8].

Що стосується континентальної системи, то у ФРН і товариства, що мають акціонерний капітал, і товариства, що мають обмежену відповідальність вважають такими товариствами, що є акціонерними. У Франції відбувається така ж ситуація, корпорації мають традиційну назву – анонімне товариство. Отже, ця система віддає перевагу товариствам з обмеженою відповідальністю, але і в такому підході можна знайти економічний сенс [32].

Що стосується Великої Британії, то тут акціонерні товариства доволі часто називають компаніями. Акціонерні товариства чи компанії можна поділити на: приватні компанії та публічні компанії. Приватні компанії це свого роду ті ж самі закриті акціонерні товариства. У складі приватних компаній можуть знаходитися не менше 2 і не більше 50 акціонерів. Відповідно публічна компанія – це свого роду та ж сама відкрита корпорація. В такій компанії не має максимального числа акціонерів, хоча є мінімальний, який становить 7 осіб, а також є обмеження по мінімуму статутного капіталу, тобто він має становити не менше ніж 50 тисяч фунтів стерлінгів, що є 58 6683 доларів, чи 2 119 448,80 грн. [8].

Дивлячись на акціонерні товариства ФРН (Федеративної Республіки Німеччини) можна побачити здебільшого публічні корпорації у вигляді великих підприємств, а для таких підприємств потрібен великий капітал, що є акціонерним. Більшість із решти мають організаційно-правову форму ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю) та мають простіші процеси заснування, державного регулювання та створення ніж акціонерні товариства. Для створення акціонерного товариства в цій країні потрібні мінімальний статутний капітал та не менше 5 акціонерів.

На території Франції існують дві форми підприємств, що є корпоративними: товариства анонімні та з обмеженою відповідальністю.

Анонімні товариства це ті ж самі відкриті корпорації, вони потрібні для того щоб створити і забезпечити функціонування для великих підприємств. Великі підприємства: не менше ніж 7 акціонерів та мінімум для статутного фонду. В той час, як в у формі товариства з обмеженою відповідальністю діють підприємства, що є дрібними та середніми [8].

Структура складається, у більшій країні, кількості із середнього та малого бізнесів, тому що саме на таких підприємствах працює приблизно 70% населення Німеччини [33]. Ці відсотки можна переглянути на рис. 2.6.

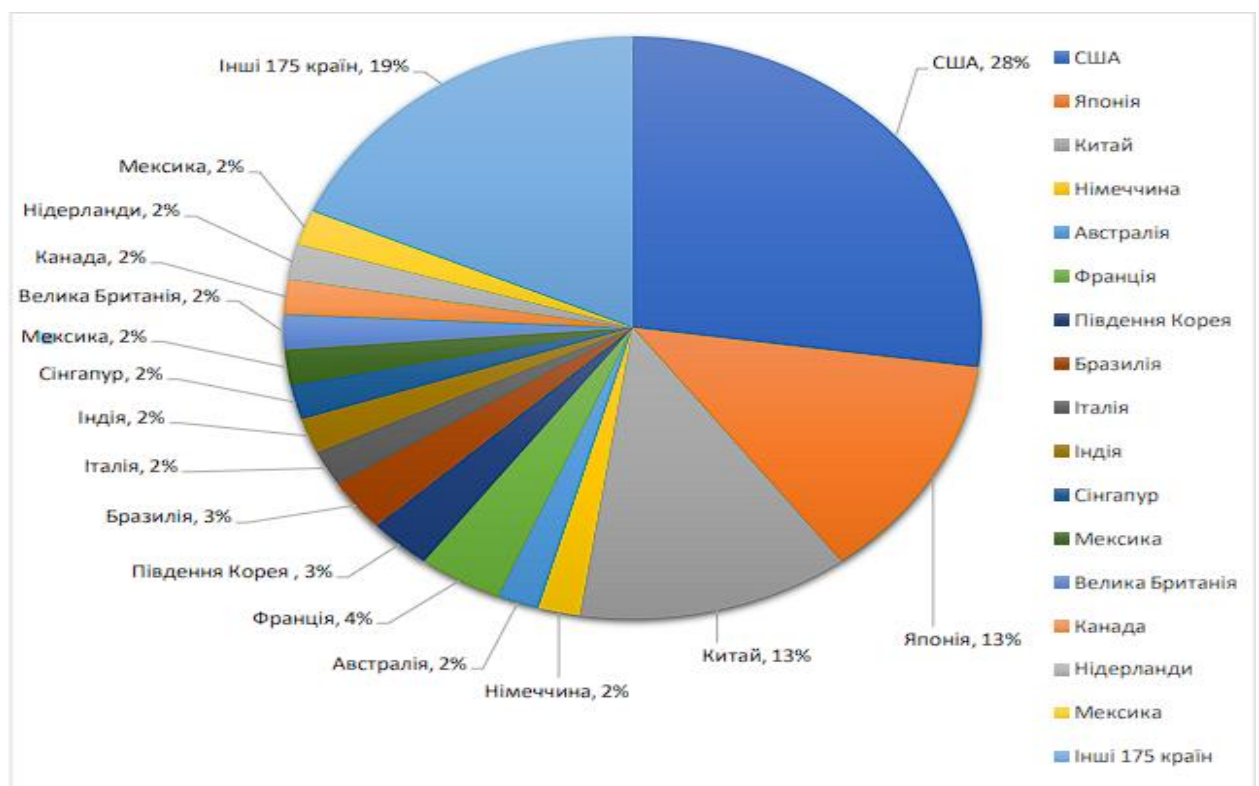

Рисунок 2.6 – Відсоток доходу від ТНК за країнами на 2021 рік

Джерело: [34]

Виключенням для світової та корпоративної економіки можна рахувати Німеччину. Навіть з тим, що на території країни є дуже багато компаній, що можна вважати великими (BMW Group, Volkswagen, Mercedes-Benz та дуже багато інших) дохід становить 20% від загального ВВП, а цей показник є меншим ніж в Угорщини, яка має 30%. Тобто по цьому показнику Німеччина

на одній сходинці із Румунією та Словаччиною, і трішечки, на 3%, вище України. Але це доволі просто можна роз'яснити з точки зору економіки. Такий відсоток пов'язаний із структурою ВВП країни.

Дивлячись на рис. 2.6., можна зрозуміти, що 81% доходу транснаціональних компаній надають 10% від усіх існуючих країн. Такі цифри доводять, «Принцип Парето» є досі актуальним.

В Україні же загальний дохід від транснаціональних компаній (враховуючи дочірні компанії) складає лише 17% національного ВВП. Навіть у країнах, що є сусідами України відсотки не набагато, але вище, наприклад: Польща – 40%, Угорщина – 30%, Румунія та Словаччина по 20% [34].

Також, за допомогою інформації зі звіту CBCR, ми можемо побачити види діяльності, які ТНК більш за все декларують у різних країнах для того, щоб вести бізнес, це можна переглянути на рис. 2.7.

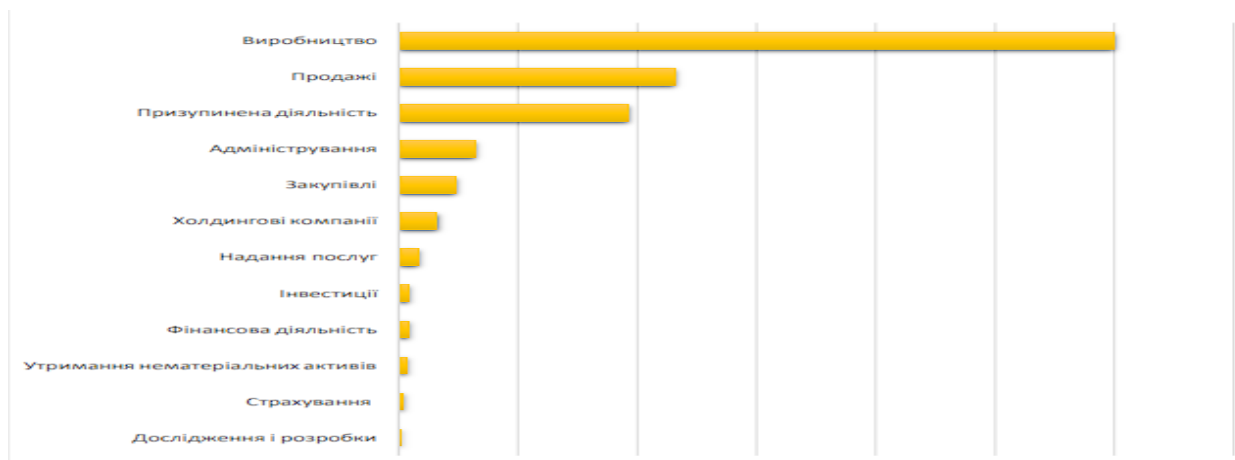

Рисунок 2.7 – Види діяльності, які ТНК найбільше декларували у країнах
Джерело: [34]

Дивлячись на ті дані, що наведені на рис. 2.7. – можна зробити висновок, що ТНК найбільш часто обирають діяльність по типу продажу чи виробництва. А найменш популярними для них представляються дослідження та розробки, а також страхування, утримання нематеріальних активів та фінансова допомога.

Принцип Парето – це правило, яке стверджує, що для великої кількості різних явищ 80% - це наслідки, що були спричинені 20% причин.

Великі корпорації, які ще називають транснаціональними, скорочено ТНК розробили та подали звіт до Country by country report (такі звіти подають лише компанії, що мають оборот більше ніж 750 мільйонів євро, до цього звіту потрібна входити інформація про прибутки, податки та доходи) складають приблизно 60% ВВП світу. Розглянемо відсоток від ТНК в різних компаніях: Франція, Канада – 70%, у США це 67%; Китаї на 4% менше від 50, тобто 46%, Італія та Англія мають по 40% [34].

Отже, можна зрозуміти, що у всіх країнах корпоративний сектор відіграє важливу роль та є важливим для забезпечення безпеки та стабільності для світової економіки.

Корпоративний сектор – це та сила, що допомагає світовій економіці розвиватися, він її стимулює до покращення. Корпоративна форма для підприємств змогла реалізувати себе та потенціал, що в неї є завдяки шляху концентрації та накопичування капіталу, а також власності. Вона розвивалася у демократичному суспільстві, що означає, що і монополісти, і люди, що є дрібними фізичними особами, які мають підприємства – стали рівними, тобто вони повинні однаково відповідати за ті дії, які роблять, перед усім суспільством країни.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

3.1. Шляхи покращення роботи корпоративного сектору

Як і будь-яка інша система, корпоративний сектор в Україні має свої недоліки, але їх потрібно сприймати не як проблему – а як можливість для розвитку, тобто, якщо ми зможемо знайти де саме в корпоративному секторі у нас проблеми – то ми зможемо знайти шляхи для їх вирішення, а отже, ми будемо мати можливість для покращення роботи корпоративного сектору в Україні.

На економіку України дуже вплинули дев'яності роки, коли основним та привабливим для ведення бізнесу була монополія, але в сучасних умовах компанії можуть гарно розвиватися лише в умовах здорової та справедливої конкуренції, тому потрібно якомога більше виключати можливостей створення монополій, окрім цього потрібно, щоб частина акцій все ж таки належала державі. Це повинна бути така частина, щоб держава могла впливати на рішення акціонерного товариства, але вона не повинна бути занадто великою (тобто держава повинна бути не єдиним великим акціонером, а одним із великих акціонерів).

Оскільки техніка на підприємствах, що належать до національного корпоративного сектора, є застарілою – вона фізично не може виготовляти таку продукцію, що змогла б конкурувати із продукцією приватних підприємств, не говорячи вже про світові ринки. Через таку ситуацію потрібно оновити технічну застарілість основного капіталу, замінити техніку, яка вже не комфортна для застосування та почати удосконалювати якість продукції, що виготовляється, для того, щоб збільшити її конкурентоспроможність та стати підприємством, що розвивається. Потрібно будувати план на майбутнє і розвиватися, роблячи відкладення на покращення чи підтримання в належному стані основних засобів, що потрібні для виготовлення товарів.

Окрім цього, в нашій країні вже давно почалася боротьба з корупцією, але її і надалі потрібно продовжувати у всіх сферах, не лише в корпоративному секторі, оскільки, можливо і не в таких розмірах, але вона все ще існує. На 2021 рік в дослідженнях Transparency International, де беруть участь 180 країн, Україна опинилася аж на 122 місці, її результат із 100 можливих – це 32 бали. Transparency International є неурядовою організацією, яка проводить подібне дослідження кожного року і має на меті показати наскільки в різних країнах в державному секторі сприймають корупцію. В Україні цей показник не перевищив 50%, але все ж таки чим менше він буде – тим краще.

Також є багато недоліків серед механізмів регулювання, що робить держава, серед учасників корпоративного сектору.

Для податкової політики потрібно знайти такий стимул, що змушував би вести прибуткову діяльність та збільшити прозорість, що в свою чергу зменшило б частку існуючого тіньового сектору, який шкодить розвитку економіки країни. Для того щоб збільшити прозорість та зменшити частину тіньового сектору, що також потягне за собою збільшення надходжень з податків, потрібно розпочати процес під час якого кількість офшорних рахунків скоротиться. Яскравим прикладом успіху таких дій може послугувати податкова реформа, у 2017 році, у Сполучених Штатах Америки, коли частина суми, яку корпорації тримали в офшорах була повернена.

Регуляторна політика також потребує удосконалення, потрібні заходи, що відносяться до цієї політики, проводити комплексно та послідовно, а також обов'язково потрібно обґрунтовувати чому саме відбуваються такі зміни. Якщо будуть позитивні зміни на фондовому ринку – то це також гарно відобразиться на побудові такої структури корпоративного управління, яку могли б назвати сучасною.

Для фінансово-кредитної політики потрібно знизити рівень відсоткових ставок кредитів, а також зробити більш корельований розмір власного капіталу з розміром необоротних активів. Також, якщо знизити рівень цих ставок – то це надасть можливість та простір для розвитку малого та

середнього бізнесу, а як ми знаємо для країни, що має гарну економіку та продовжує розвиватися, вкрай важлива наявність середнього бізнесу. Можливо в майбутньому потрібно буде передивлятися податковий тиск на підприємства, в залежності від ситуації в країні, а також потрібно модернізувати та структурувати бюджети, як місцеві, так і центральні, для того, щоб вони приносили користь державному сектору економіки.

Для фондового ринку потрібно максимально зменшити кількість неефективних товариств, збільшити швидкість розвитку та швидкість з якою фондовий ринок стає більш прозорим. Окрім цього підприємства, що належать державі повинні бути прикладом для інших компаній. Інші компанії повинні бачити, що прозорість у звітах (а для цього потрібно зробити відкритою вхідні та вихідні інформаційні потоки, що стосуються економічної сфери), дивіденди, що виплачуються на регулярній основі, корпоративну культуру, що повним ходом розвивається на підприємстві (до речі, корпоративна культура – це дуже важлива складова для розвитку компаній), що такі принципи в роботі та атмосфері приносять не лише задоволення робітникам, але й допомагають розвитку компанії. (збільшиться вартість активів та взагалі збільшиться прибуток). Якщо поєднати реформи на фондовому ринку з реформами, що будуть відбуватися у податковій системі – то ця суміш може стати каталізатором (пришвидшенням) до зменшення корупції, а також до швидшої реалізації та більш ефективних та більш масштабних реформ в майбутньому.

Що стосується корпоративного управління – то його покращити, напевно, складніше, ніж здається на перший погляд. Потрібно підняти рівень знань та навичок для спеціалістів, а для цього їх потрібно змусити навчатися чи проходити курси, але не всі на це погодяться. Потрібно брати на роботу людей, які мають хоча б якісь навички та знання з цієї теми, а в ідеалі, якщо у них будуть навички, знання та досвід, проте не потрібно забувати, що потрібно давати шанс молодим людям, оскільки «нова кров» - нові ідеї – нові шляхи для удосконалення та розвитку. Потрібно також надати можливість для акціонерів, як великих так і малих, у можливості зрозуміти і навчитися

керувати своїми акціями, а підприємствам потрібно більш рівномірно розподіляти акціонерний капітал, щоб не було дуже великих власників акцій компанії. Окрім цього потрібно розвивати корпоративну культуру, оскільки вона – це важлива частина успішної роботи підприємства.

Для початку треба зрозуміти поняття «корпоративна культура» - це фактор, який є важливим та допомагає у збільшенні конкурентоспроможності компанії, допомагає збільшити ефективність виробництва та покращує і полегшує управління. Можна зробити висновок, що є пряма залежність, що чим вищий рівень корпоративної культури в компанії – тим вона більш конкурентоспроможна.

Багато менеджерів, що працюють у відомих всьому світу компаніях заявляють про те, що в першу чергу, для гарного розвитку їх компаній, потрібен гарний людський фактор, ніхто не буде працювати краще ніж людина, що почувається затишно та відчуває комфорт на робочому місці, а також, що мотивована та «горить» ідеєю компанії. Наприклад компанія «Netflix» змушує свої працівників чесно та напряду (в той час коли це необхідно, тобто відразу) висловлювати свої думки та ідеї, але ці думки повинні бути не в прикладі «Мені не подобається і ми цього робити не будемо», а в прикладі «Мені не подобається, тому що.... Я вважаю, що краще буде зробити так.... Що ти про це думаєш?». І головне, що керівники компанії також підтримують цю атмосферу, тобто прямо в очі керівнику, не побоюючись, що він тебе звільнить, можна сказати, що він не прав, якщо це твердження обґрунтуєш і зможеш дати пораду.

Окрім компанії «Netflix», до таких компаній відносяться «Microsoft», «Honda», «Apple», «Tesla» та багато інших, у них просто існує так званий зв'язок між тим наскільки розвинена корпоративна культура та тим наскільки успішна їхня діяльність і саме високий рівень цього зв'язку надає їм можливість не лише не відставати від своїх конкурентів, але й опереджати їх. Можна зробити висновок, що сильна корпоративна культура – це основа для економічної стабільності.

Що стосується інвестиційного капіталу – то державі потрібно більше допомагати підприємствам у розвитку, інвестувати у нові проекти, якщо держава вважає їх вигідними, та інколи ризикувати, оскільки тільки ризикуючи можна заробити набагато більше, але ризик також повинен бути гарно продуманим. Окрім цього потрібно зробити так, щоб підприємства, коли їм потрібні кошти зверталися, в першу чергу, не до іноземних інвесторів, а до вітчизняних та до держави. Але при цьому потрібно зробити так, щоб державні інвестори відчували, що грошові кошти, які вони інвестують в компанії своєї країни є захищеними, а за цим повинна слідкувати держава. Потрібно зробити більше державних проектів, особливо актуально це зараз, в умовах війни, для підприємств, що виготовлять продукцію для будівництва – державі все рівно потрібно буде закупляти таку продукцію, а підприємствам потрібно, щоб їм вигідно було продавати свою продукцію саме своїй країні, а не за кордон.

Окрім цього, є ще така проблема, що всі приватизовані великі компанії віддають свої кошти (всі) до державного бюджету, тобто у них не має власних коштів, які вони могли б інвестувати в себе. Тому потрібно поступово зменшувати такі надходження і ті кошти, що відправлялися до бюджету, використовувати як основні інвестиції для розвитку в майбутньому цієї ж компанії. Це буде вигідно як компанії, так і державі в цілому, оскільки у компанії будуть кошти і їй не потрібно буде кожного разу шукати та вмовляти інвесторів, а тому вони більше часу будуть витрачати на процес, який відбувається в середині компанії, а гарно функціонуюча компанія – це застава стабільної економічної сфери держави, а тому це вигідно і державі.

Але всі ці процеси потрібно продумувати та аналізувати ту ситуацію в країні, яка є на момент прийняття рішення, а також потрібно підібрати такий «влучний» час, коли ті реформи будуть найбільш ефективними. Але не дивлячи на всі проблеми, все ж таки національний корпоративний сектор, може розвиватися швидкими темпами та, при правильних реформах, зможе в близькому майбутньому бути гарним конкурентом для корпоративних секторів інших країн. В цілому, розвиток державного корпоративного сектору

в Україні можна поділити на п'ять етапів, які можна переглянути в табл. Г та на рис. 3.1.

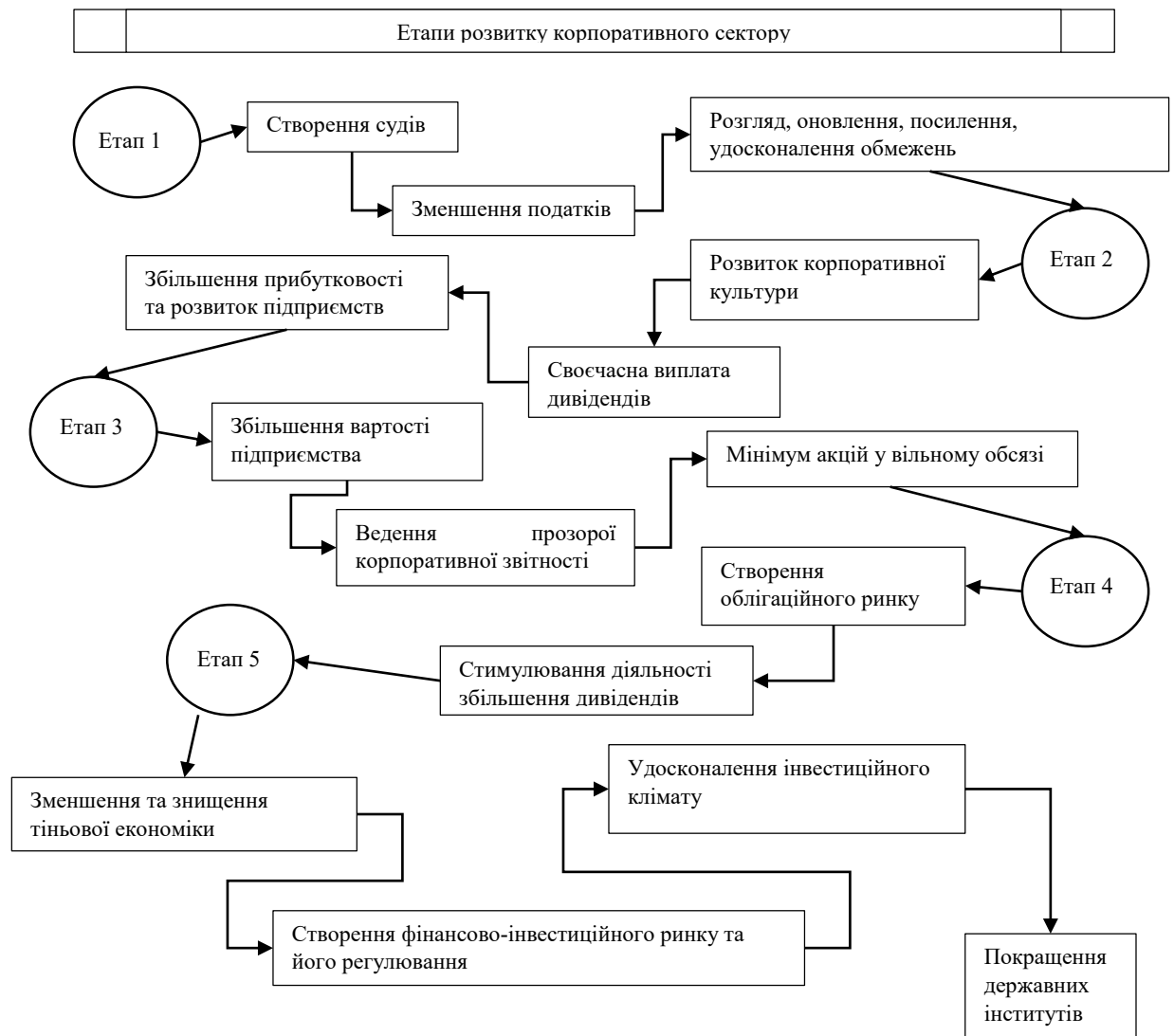

Рисунок 3.1 – Етапи розвитку корпоративного сектору в Україні

Джерело: розроблене автором

Потрібно передивитися законодавство таким чином, щоб в Україні корпоративний сектор почувався більш вільно, потрібно захистити його від рейдерських захоплень, ввести закони, що будуть жорстоко карати людей, що їх скоюють. Потрібно надати можливість розвитку менеджерам, але ця можливість повинна бути безкоштовною, можливо це зможе зменшити ті напружені відношення, що є між власниками таких компаній та менеджерами,

що працюють в компаніях. Потрібно зробити такі засідання, коли і власники і менеджери будуть мати можливість спілкуватися та висловлювати свої думки як і чому вони бачать роботу компанії саме так, їм потрібно прийти до одного ідеалу чи можливо просто спільної мети, адже якщо працівники та власники дивляться і бачать різну ціль, а також «тягнуть» в різні боки – то компанія просто не зможе розвиватися належним для неї чином. Але такі співбесіди повинні проводити на рівні компаній, а не на рівні підприємств, тому держава, зі свого боку, може лише наполегливо поради проводити їх хоча б один раз на місяць.

На території країни багато підприємств, що виготовляють сировину, яку потім відправляють за кордон. Але, якщо держава створить підприємство, що буде виготовляти готову продукцію з тієї сировини, що виготовляється на теренах нашої країни, і ця продукція буде гарної якості, оскільки виготовляється з гарної сировини – то таку продукцію можна буде виводити не лише на місцевий ринок, а й на міжнародний ринок (якщо вона не буде поступатися іншим продуктам). Якщо ми будемо експортувати готову продукцію – то це буде більш економічно вигідно для країни і при цьому у нас в країні буде розвиватися промисловість, і як додатково позитивною зміною буде те, що у нашій країні буде більше робочих місць, а це необхідно для гарних спеціалістів. Але нам не обов'язково відмовлятися від експорту сировини, ми можемо просто частину експортувати, а частину продавати (створювати домовленості і контракти) в межах країни, де її виготовляють. І в ідеалі, в майбутньому, ми будемо все менше і менше експортувати сировину, а все більше і більше готову продукцію.

Також в країні потрібно розвивати фондовий ринок і залучати компанії, щоб вони продавали свої акції, в першу чергу, на державному фондовому ринку, а не іноземцям, оскільки, як можна зрозуміти, людям з інших країн байдуже на те, як ці підприємства впливають на економічний та корпоративний сектори в Україні, їм важливо, щоб вони отримували прибуток, а люди, що живуть на території України, розуміють, що їм вигідно не лише

отримувати прибуток, але й розвивати ці сектори, оскільки, чим краще вони будуть працювати – тим більше можливостей буде у компанії, а чим більше компанія буде розвиватися і чим більш позитивні в ній будуть зміни – тим більше прибутку вони отримають. В сьогоднішніх реаліях, багато українців відчують бажання виготовляти та вживати продукти українського виробництва, головне, щоб вони були якісними, а також багато українців готові витерпіти будь що аби в країні, де вони живуть, були гарні економічна та соціальна ситуації.

Але окрім державних компаній існують ще й приватні, тому державі потрібно створити всі умови для гарного державно-приватного партнерства. Це можна зробити за допомогою гарних зв'язків з елітами, що знаходяться в регіонах, між різними територіальними громадами (міськими, районними, селищними та сільськими), підприємствами на яких «тримаються» багато міст, тими підприємствами, що вже виготовляють продукцію, але все ще не вийшли на міжнародний рівень, а також з тими підприємствами, продукція яких є на міжнародному ринку та є конкурентоспроможною.

3.2. Удосконалення нормативного регулювання корпоративного сектору

Останні кілька років були для корпоративного сектору цікавими та мінливими, через це, що за ці роки було прийнято багато законів, які повинні були наблизити законодавство України, що регулює корпоративний сектор, до такого, яке функціонує в Європейському Союзі. Все це робилося для того, щоб в нашій країні корпоративний сектор функціонував належним чином. Як приклад, було введено закон, який дозволяє вести бізнес в спрощеній формі та дозволялося залучати інвестиції особам, які від свого імені розміщували цінні папери, тобто емітентам. Окрім цього був окремий закон, що був прийнятий у 2019 році, який стосувався саме інвестиційної діяльності, що введеться на теренах нашої країни, а в 2020 році продовжувався розвиток інвестиційної політики і був введений закон, що робив процес інвестування більш

спрощеним та запровадив такі фінансові інструменти, яких раніше не було. Але не зважаючи на такі зміни, все ж проблеми з корпоративним управлінням акціонерними товариствами в нашій країні залишилися все рівно невирішеними [35, 36, 37].

Є велика проблема в тому, що пропозиції, які зазвичай акціонери виносять як додаткові питання, таких акціонерів, що мають меншу долю акцій (менше 5% акцій), можуть не розглядатися, якщо наглядова рада акціонерного товариства прийме таке рішення і, навіть якщо пропозиція була чудовою – вона все рівно може залишитися не розглянутою. Ця проблема є дуже гострою в таких акціонерних товариствах, коли є багато акціонерів, що мають менше 5% акцій та мало таких які володіють великими пакетами, і постає ситуація, коли на додаткових зборах буде розглянута мала кількість пропозицій (якщо, звичайно, наглядова рада не дозволить ввести пропозиції не мажоритарних акціонерів).

Тому, потрібно в цей процес втрутитися державі та зробити Закон, який буде зобов'язувати розглядати та розбирати всі пропозиції від всіх акціонерів незалежно від того скільки у них акцій. А також, потрібно, щоб обирали пропозицію не одні й ті самі люди кожного разу, оскільки на них можуть вплинути мажоритарні акціонери, а різні, щоб не було можливості з ними домовитися чи підкупити їх, та щоб був, хоча б один представник від держави, якщо це державне підприємство.

Також є проблема в тому, що в Законі України є такий пункт, що акціонери, що мають менше 10% акцій, взагалі не можуть наполягати на тому, щоб на товаристві, де вони є акціонерами, проводилась аудиторська перевірка. Потрібно надати можливість таким акціонерам наполягати на проведенні такої перевірки, а також потрібно, щоб абсолютно всі акціонери отримували результати з аудиторської перевірки і ці результати повинні містити всю інформацію, нічого не приховуючи.

Як було вказано вище, інформація повинна надаватися всім власникам в повному об'ємі, а це потрібно виправляти на законодавчому рівні, оскільки в

Україні є Закон, що дозволяє отримувати повний пакет акцій лише тим акціонерам, що мають 5 і більше відсотків. Але не має ж прямої пропорції, що чим більше акцій – тим більше людина розбирається в роботі товариства, можливо в проблемі буде більше розбиратися саме той акціонер, що має менше 5% акцій і саме він зможе швидко побачити проблему, чітко її показати перед іншими акціонерами та зробить швидкий, чіткий та якісний план для вирішення цієї проблеми. Тобто зможе «задушити» велику проблему ще в початковому етапі.

На законодавчому рівні, існує проблема того, що лише ті акціонери, що мають більше 10%, можуть пред'являти позові вимоги до тієї особи, яка завдала збитків товариству та таким чином змусити її відшкодувати завдані збитки. Але не завжди, скажімо, великі акціонери хочуть втручатися в роботу товариства, а тим паче пред'являти позови до інших осіб, але в цьому випадку тим власникам акцій, що мають менше 10%, важко захистити свої права [38].

Тому, щоб вирішити цю проблему, потрібно на законодавчому рівні дозволити пред'являти позови і тим акціонерам, що мають менше 10%, але спочатку їм потрібно просто поспілкуватися та розібрати проблему з більш кваліфікованими людьми, оскільки багато дрібних акціонерів зовсім нічого не тямлять в акціонерних товариствах і як вони працюють.

В нашій країні існує таке спеціальне право тих власників, що володіють домінуючими пакетами, яке надає їм можливість заявляти «вимогу щодо покупки у всіх власників товариства їх акцій», таке право є передбачене Законом. Це спеціальне право називають «squeeze-out». Ситуація, чому виникає така необхідність може бути в тому, що можуть «зриватися» збори акціонерів, коли на них не приходить один акціонер і це відбувається без поважної на те причини тощо [39].

Така процедура була запроваджена ще в жовтні місяці 2017 року, а саме 16 жовтня. Також позитивним для введення цієї процедури стало те, що це знімає так званий «тягар» для таких акціонерів, що лише мають на руках акції, але не беруть абсолютно ніякої участі в прийнятті рішень щодо керування

акціонерним товариством. Але тут також все не так чудово, як здається на перший погляд, в цій процедурі відсутня фіксована ціна на акції, що можуть купити і це не задовольняє міноритарних акціонерів. Тому потрібно доробити існуючий закон та створити процедуру точної оцінки акцій і такий, щоб ця оцінка ні в кого не викликала сумнівів [40].

Також є проблема так званого обов'язкового викупу акцій у такого акціонера, що віддав свій голос проти окремих питань. Цей викуп може стосуватися не лише міноритарних акціонерів, але й мажоритарних. Головна умова, щоб можна було здійснити такий викуп – це реєстрація акціонера для участі у загальних зборах товариства. Але і тут є проблема, оскільки існує така практика, що невчасно повідомляють про такі збори чи взагалі повідомляють в останній момент та акціонер не встигає зареєструватися, а якщо він не є зареєстрованим – то, відповідно, не має права вимагати цей викуп.

У 2020 році була схвалена Концепція, яка повинна посприяти розвитку соціально направленого, відповідального бізнесу аж до 2030 року. У цій концепції зазначалось як потрібно на даний момент створювати соціально орієнтований бізнес, як потрібно підвищувати рівень корпоративної культури на підприємствах і що корпоративна культура дуже сильно впливає на фінансову та економічну стабільність [41, 42].

Також в Україні існує Стратегія сталого розвитку, що має назву «Україна 2020», що була ухвалена в 2015 році, а саме 12 січня. Однією з важливих завдань цієї Стратегії була саме реформа пов'язана з корпоративним правом.

В законодавстві України прописано, що на всіх акціонерних товариствах, що розміщують свої акції на фондовому ринку обов'язково повинна бути посада корпоративного секретаря, а в іншому Законі прописано, що ця посада лише рекомендується у всіх акціонерних товариствах, окрім цього в законодавстві корпоративному секретарю приділяється мало уваги. Там лише прописано як потрібно обирати людину на цю посаду, але нічого не сказано про обов'язки [39].

Потрібно все ж таки дійти згоди, чи обов'язково повинна бути посада, чи все ж таки лише рекомендується, щоб вона була. Але, навіть якщо буде, що вона лише рекомендується, то потрібно прописати які основні завдання, роль, функції, які повинна виконувати людина, що буде працювати на посаді корпоративного секретаря, кому вона буде підлеглою, більш детально прописати вимоги, що будуть висунуті до посади, а також розписати його повноваження та за що він буде відповідальний.

Але поряд з цим є і такі, що зовсім нереалізовані, їх можна переглянути в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Нереалізовані заходи

Пункт	Захід
809	Вимоги, що будуть дієвими для скликання зборів людей, що володіють акціями у випадку, коли статутний капітал акціонерного товариства зазнав значних збитків.
820	Процедури, умови, поділ товариства, наслідки у разі злиття проведені у відповідності із тим правом, що функціонує на теренах Європейського Союзу
821	Відповідальність за неправомірну поведінку, яка була проявлена під час поділу товариства чи злиття товариства, якій підлягають органи (управлінські та адміністративні) при залученні незалежних експертів

Джерело: розроблене автором

Можливо їх і розглянуть в майбутньому, але в першу чергу, зараз, є дещо важливіші проблеми.

На сьогоднішній день, багато законодавчих змін, а також інших проєктів, що повинні покращити базу законів про корпоративне управління знаходяться у розробці чи у стадії законопроєктів. Наприклад, існує такий законопроєкт, щодо додаткових вимог (колективної придатності зокрема) до

людей, що входять до ради та правління банку, а також введення нових інструментів для контролю, наприклад: Національний банк України – він буде мати можливість вимагати та змінювати склад правління та ради, якщо люди, що там знаходяться не будуть відповідати критеріям корпоративної придатності, чи коли вони не в змозі забезпечити управління, яке можна буде назвати ефективним [43].

Отже, що потрібно робити, щоб покращити регулювання корпоративного управління можна переглянути на рис. 3.2.

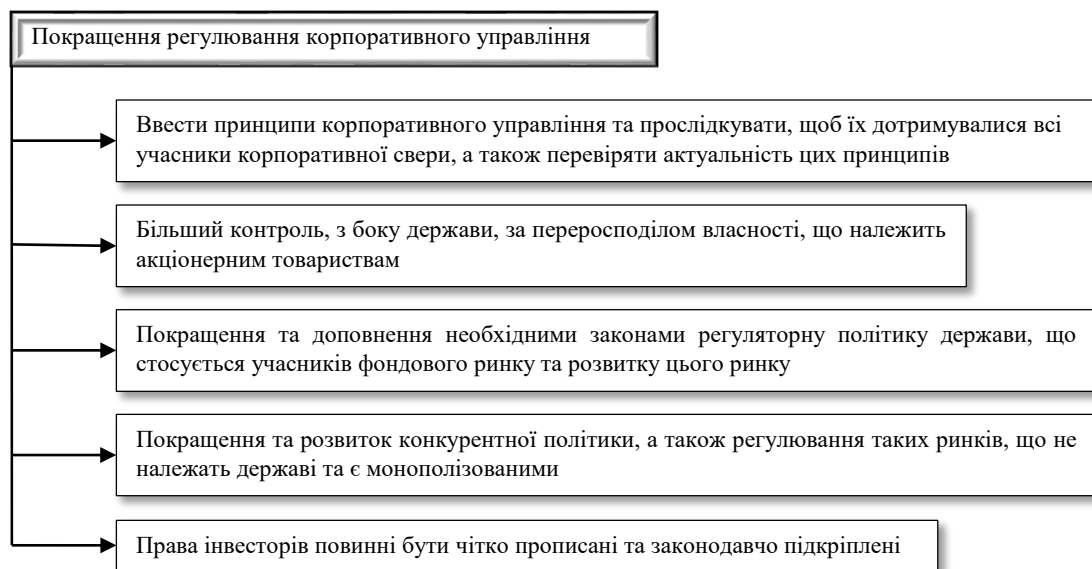

Рисунок 3.2 – Покращення регулювання корпоративного управління

Джерело: розроблене автором

Введення в життя цих пунктів дозволить покращити державне регулювання, а також роботу фондового ринку, окрім цього будуть більш захищенні права акціонерів, буде можливість запобігати та швидко вирішувати конфлікти, що є корпоративними, населення стане більш досвідченим в тих питаннях, що стосуються сфери інвестицій на фондового ринку, а також це допоможе швидше зробити систему роздрібних інвесторів.

Важливим для того, щоб українське корпоративне право розвивалося є те, що Україні необхідно, саме на законодавчому рівні, запровадити принципи, що допоможуть корпоративному законодавству нашої країни приблизитися до тих стандартів, які існують в Європейському Союзі, а це принципи корпоративної соціальної відповідальності.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі проводився аналіз стану корпоративного сектору України та його нормативно-правове регулювання, а також вивчалася історія цього поняття та його суті. Окрім цього були представлені шляхи для покращення функціонування корпоративного сектору та, відповідно, його регулювання.

В ході виконання кваліфікаційної роботи було отримано наступні результати:

Переглянувши велику кількість інформації, можна зробити такі висновки, що в світі існує багато різних понять слів «корпоративний сектор», прочитавши всі, можна виділити одне особисто для себе.

Корпоративний сектор – це забезпечення економічної безпеки для країни, він має вигляд компаній, корпорацій, різноманітних підприємств, що включають в себе різні безпеки, як от: соціальну, інноваційну, валютну, фінансову тощо. Корпоративний сектору об'єднує фінансовий та нефінансовий сектори.

Корпоративний сектор у різних державах може бути представлений різними компаніями, підприємствами, корпораціями, концернами, акціонерними товариствами, товариствами з обмеженою відповідальністю, тощо.

Цей сектор – це важлива частина для забезпечення безпеки економіки країни, а компанії, корпорації та інші підприємства, що його представляють – це важливий елемент для покращення роботи корпоративного сектору.

Дослідивши історію розвитку корпоративного сектору, потрібно виділити, що шлях становлення корпоративного сектору в Україні був дуже важким та тернистим, але на сьогоднішній день, незважаючи на всі перешкоди, він розвивається швидкими темпами, допомагаючи розвиватися нашій країні.

Проаналізувавши сучасний стан на нормативно-правове регулювання корпоративного сектору, ми дійшли висновку, що на теренах нашої країни існує багато законів та нормативних актів, що дозволяють регулювати діяльність підприємств, які є частиною корпоративного сектору, наприклад: Закони України: «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», тощо. Динаміки говорить нам, що кількість акціонерних товариств з 2014 року зменшувалась, але ці дані можна віднести до того, що підприємства змінювали форму, тому що кожен акціонер та підприємства повинні обирати зручну для них форму для ефективного функціонування.

В Україні до сьогоднішнього дня, а також і надалі буде покращуватися регулювання корпоративного сектору, оскільки помилки, що були допущені видно лише з часів, а шляхи їх вирішення потрібно пробувати на практиці та вирішувати як краще зробити.

Особливістю корпоративного сектору нашої країни є те, що найбільший акціонер у акціонерних компаніях, що не є приватними – це країна. І завдяки тому, що вона є найбільшим акціонером – вона має змогу не лише втручатися в діяльність та управління акціонерним підприємством, але й приймати важливі рішення та пропонувати кардинальні зміни.

Переглянувши багато інформації стосовно того чим представлений та як розвивався корпоративний сектор в інших країнах, ми дійшли висновку, що він, у різних країнах, представлений абсолютно різними компаніями, та регулювання у всіх країн різне, але можна зробити один висновок для всіх: у всіх країнах корпоративний сектор відіграє важливу роль та є важливим для забезпечення безпеки та стабільності для світової економіки. Корпоративний сектор – це та сила, що допомагає світовій економіці розвиватися, він її стимулює до покращення. Корпоративна форма для підприємств змогла реалізувати себе та потенціал, що в неї є завдяки шляху концентрації та накопичування капіталу, а також власності. Вона розвивалася у демократичному суспільстві, що означає, що і монополісти, і люди, що є

дрібними фізичними особами, які мають підприємства – стали рівними, тобто вони повинні однаково відповідати за ті дії, які роблять, перед усім суспільством країни.

Як і будь-яка інша система, корпоративний сектор в Україні має свої недоліки, але їх потрібно сприймати не як проблему – а як можливість для розвитку, тобто, якщо ми зможемо знайти де саме в корпоративному секторі у нас проблеми – то ми зможемо знайти шляхи для їх вирішення, а отже, ми будемо мати можливість для покращення роботи корпоративного сектору в Україні.

Проаналізувавши багато інформації стосовно сучасного стану корпоративного сектору, ми розробили п'ять етапів для його розвитку на території України:

- створення таких правових засад, що допоможуть зробити результативною роботу корпоративного сектору;
- ефективне виконання, у діяльності підприємств, що належать державі, корпоративних стандартів;
- застосування тих корпоративних стандартів, яких раніше не було у великих компаніях, що є приватними;
- активізація роботи та взагалі фондового ринку;
- зробити державний корпоративний сектор економіки конкурентоздатним.

Окрім того, що потрібно удосконалювати сам корпоративний сектор, не потрібно забувати про проблеми які є в регуляторній політиці щодо нього. Так багато змін уже було застосовано, але не менше законів та доповнень зараз знаходять у Верховній Раді та чекають поки їх розглянуть, доповнять, приймуть та реалізують до життя. Але навіть коли ті закони закінчаться – все рівно потрібно буде дивитися на роботу корпоративного сектору та вчасно реагувати, та контролювати незвичайні ситуації чи виникнення проблем. Потрібно визначити всі аспекти, що стосуються посади «корпоративного секретаря», оскільки наявність цієї посади зробе управління акціонерними

підприємствами простіше та більш досконалим. Також, напевно, найбільш важливим є те, що потрібно краще прописати права та обов'язки як міноритарних акціонерів так і мажоритарних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єсіпова Ю.В. Корпоративний сектор: сутність та значення. *Науковий простір: Аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи*: матеріали II Всеукраїнської студентської наукової конференції (Львів, 11 листопада 2022 р.). Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С 9-10
[https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/issue/view/ukr-11.11.2022?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=MNL_\(ukr\)_Konferenc%D1%96ja_%7C_Status_:_opubl%D1%96kovano&utm_content=1650733833](https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/issue/view/ukr-11.11.2022?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=MNL_(ukr)_Konferenc%D1%96ja_%7C_Status_:_opubl%D1%96kovano&utm_content=1650733833)
2. Особливості державного корпоративного сектору, Букліб, 2000-2022. – URL: <https://buklib.net/books/34439/> (Дата звернення: 06.11.2022).
3. Словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення та корупції: термінологічний словник / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О.С. Юнін. Київ, 2018, 367 с.
4. Корпорація / Ю. С. Шемшученко; Юридична енциклопедія / К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 1998 – 2004.
5. Трансформаційні процеси корпоративного управління / А. С. Поважний; НАН України Ін-т економіки пром-ті. Донецьк, 290 с.
6. Statistical Abstract of the United States / Wash, 2000.
7. Oxford Dictionary of Business English / Oxford: Oxford University Press, 1993, 104 с.
8. Курс підприємництва / А. Хоскінс / М.: Міжнар. Відносини, 1993, 436 с.
9. Корпоративний сектор. – URL: <https://tvir.biographiya.com/korporativnij-sektor/> (дата звернення 06.11.2022).
10. Фінансовий словник, 2000-2022. – URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/24271 (Дата звернення: 9.2022).

11. Економічний словник, 2000-2022. – URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/21255 (Дата звернення: 9.2022).
12. Словник довідник по економіці, 2000-2022. – URL: https://economic_directory.academic.ru/321/Корпоративний_сектор (Дата звернення: 9.2022).
13. Корпоративний сектор, 2022. – URL: <https://moyaosvita.com.ua/finansu/korporativnij-sektor/> (Дата звернення: 9.2022).
14. Корпоративне управління / А. Д. Чернявський, В. В. Кобржицький; Навчальний посібник. Київ, 2006, 208 с.
15. Цивільний кодекс України, 2003-2022. – URL: www.rada.gov.ua (Дата звернення: 10.2022).
16. Господарський кодекс України, 2003-2022. – URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 10.2022).
17. Наслідки і перспективи приватизації в Україні / Матеріали парламентських слухань у Верховній раді України; Парламентське видавництво. Київ, 2003, 168 с.
18. Про управління об'єктами державної власності, Проєкт Закону України. Офіційний сайт Верховної Ради України, 2004-2022. – URL: www.rada.gov.ua (Дата звернення: 10.2022).
19. Про Фонд державного майна України, Проєкт Закону України. Офіційний сайт Верховної Ради України, 2005-2022. – URL: www.rada.gov.ua (Дата звернення: 10.2022)
20. Держава і корпоративне управління – шлях до європейських цінностей чи в нікуди?, 2019. – URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/derzhava-i-korporativne-upravlinnya-shlyah-do-yevropeyskih-cinnostey-chi-v-nikudi-303670_.html (Дата звернення: 10.2022).
21. Корпоративний сектор: структура, місце та роль в сучасній економіці / А.В. Сірко; Вісник ВПІ, 2004, 17-24 с.

22. Роль держави у регулюванні корпоративного сектору економіки України / Ю. О. Солов'ян; Наука й економіка, 2007, 232-236 с.
23. Корпоративні структури в стратегії соціально-економічного розвитку регіонів / Л. І. Федулова; Регіональна економіка, 1997, 784 с.
24. Корпоративний сектор, 2013-2014. – URL: <http://www.managerhelp.org/hoks-1781-1.html> (Дата звернення: 9.2022).
25. Державна служба України, 1998-2022. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення: 9.2022).
26. Міністерство економіки України, 2022. – URL: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=ef81d444-9cc2-4249-8cc8-1738519d77a0&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomiki> (Дата звернення: 9.2022).
27. Тлумачний економічний та фінансовий словник / І. Бернар, Ж. Коллі; М.: Міжнар. відносини, 1997, 784 с.
28. Корпоративне управління в Україні в сучасних умовах / Б. Лессер, І. Бондарчук, З. Борисенко та ін.; За заг. ред. І. Розпутенка та Б. Лессера; Вид-во К.І.С.. Київ, 2004, 306 с.
29. Про акціонерні товариства, Закон України. 2008-2022. – URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T080514?an=141> (Дата звернення: 9.2022).
30. Про господарські товариства, Закон України. 1991-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (Дата звернення: 9.2022).
31. Про цінні папери та фондовий ринок, Закон України. 2006-2022. – URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/zakon-ukrani-pro-tsnn-paperi-ta-fondoviy-rinok/> (Дата звернення 10.2022).
32. Основи корпоративного управління / В. О. Євтушевський; Знання Прес. Київ, 2001.

33. Germany Economic and Political outline, 2022. – URL: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/germany/economicpolitical-outline> (Дата звернення: 11.2022).

34. Country-by-Country Reporting Table I – Aggregate totals by jurisdiction, 2019. – URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=CBCR_TABLEI (Дата звернення: 11.2022).

35. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів, Закон України. 2017-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-19> (Дата звернення: 10.2022).

36. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні, Закон України. 2019-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20> (Дата звернення: 10.2022).

37. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів, Закон України. 2020-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20> (Дата звернення: 10.2022).

38. Господарський процесуальний кодекс України, 1991-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (Дата звернення: 10.2022).

39. Про акціонерні товариства, Закон України. 2008-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (Дата звернення 10.2022).

40. Михайленко В. В. Актуальні проблеми реалізації процедури squeeze-out в Україні, *The Journal of Eastern European Law*. 2019. – URL: http://easternlaw.com.ua/wpcontent/uploads/2019/12/mykhailenko_70.pdf (Дата звернення: 10.2022).

41. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Закон України. 2014-

2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (Дата звернення: 11.2022).

42. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально-відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. База даних «Законодавство України». 2020-2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-p> (Дата звернення: 11.2022).

43. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в бвнках та інших питань функціонування банківської системи, Проект Закону. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. 2022. – URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=70415&pf35401=537993> (Дата звернення: 11.2022).

44. Методичні рекомендації до виконання та оформлення кваліфікаційної роботи магістра: для здобувачів вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм: «Адміністративний менеджмент», «Бізнес-менеджмент», «Менеджмент організацій» / уклад. Г.О. Дорошенко, Д.В. Бабич, С.М. Бабич, С.В. Бабич, Г.І. Заднепровська, О.В. Жадан, Л.Л. Калініченко, Я.В. Кононенко, О.О. Крикун, А.М. Літвінова, С.М. Нескородєв, М.В. Максимова, Л.М. Матросова, І.О. Пенська, В.Ю. Прокопенко, В.Ф. Пуртов, Т.О. Самофалова, В.В. Сичова, Г.О. Сукрушева, І.А. Тернова, Л.В. Тешева, О.А. Фрідман, М.В. Чужданова, В.Г. Штучний. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 40с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Підприємства, в яких повинні бути створитися наглядові ради

№	Найменування	Місто	№	Найменування	Місто
1	ПАК «НАК «Нафтогаз України»»	Київ	21	ДП «Міжнародний аеропорт Бориспіль»	м. Бориспіль (Київська обл.)
2	ДП «Енергоринок»	Київ	22	ПАТ «Сумхімпром»	Суми
3	ПАТ «Укрзалізниця»	Київ	23	Південний МТП	м. Южне (Одеська обл.)
4	ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»»	Київ	24	ДП «Украерорух»	м. Бориспіль (Київська обл.)
5	ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»	Київ	25	ПАТ «Миколаївобленерго»	Миколаїв
6	ПАТ «Одеський припортовий завод»	Одеса	26	ДП «Об'єднана гірничо-хімічна компанія»	Київ
7	Державне підприємство зовнішньоекономічної діяльності «Укрінтеренерго»	Київ	27	МТП «Чорноморськ»	м. Чорноморськ (Одеська обл.)
8	ВАТ «Запоріжжяобленерго»	Запоріжжя	28	ПАТ «Хмельницькобленерго»	Хмельницьк
9	ПАТ «Центренерго»	сmt. Козин (Київська обл.)	29	ДП «Конструкторське бюро «Південне» ім. М. К. Янгеля»	Дніпро
10	ДП «Адміністрація морських портів України»	Київ	30	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	Запоріжжя
11	ДП «Національна енергетична компанія «Укренерго»»	Київ	31	Маріупольський МТП	Маріуполь (Запорізька обл.)

Продовження табл. А.1

12	Акціонерна компанія «Харківобленерго»	Харків	32	ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова»	Дніпро
13	ПАТ «Укргідроенерго»	м. Вишгород (Київська обл.)	33	Одеський МТП	Одеса
14	ПАТ «Укрпошта»	Київ	34	ДП «Вугільна компанія «Краснолиманська»»	м. Покровськ (Донецька обл.)
15	ПАТ «Аграрний фонд»	Київ	35	ДП «Міжнародний аеропорт Львів» ім. Данила Галицького	Львів
16	ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат»	м. Жовті води (Дніпропетровська обл.)	36	ПАТ «Національна акціонерна компанія «Надра України»	Київ
17	ПАТ «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України»»	Київ	37	ДП «Національний спортивний комплекс «Олімпійський»»	Київ
18	ДП «Вугілля України»	Київ	38	ДП «Укркосмос»	Київ
19	ПАТ «Турбоатом»	Харків	39	Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська атомна електростанція»	м. Чорнобиль (Київська обл.)
20	ДП «Регіональні електричні мережі»	Київ	40	ДП «Дирекція Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд»	м. Долинськ (Кіровоградська обл.)

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Розділи та статті Закону України «Про акціонерні товариства»

Номер розділу	Назва розділу	Статті, що входять до розділу
1	Загальні положення	Стаття 1. Сфера застосування Закону Стаття 2. Визначення термінів Стаття 3. Правовий статус акціонерного товариства Стаття 4. Акціонери товариства Стаття 5. Типи акціонерних товариств Стаття 6. Акціонерне товариство з одним акціонером Стаття 7. Порядок відчуження акцій акціонерного товариства Стаття 8. Визначення ринкової вартості майна
2	Заснування акціонерного товариства	Стаття 9. Створення акціонерного товариства Стаття 10. Установчі збори акціонерного товариства Стаття 11. Оплата вартості акцій засновниками акціонерного товариства Стаття 12. Відповідальність засновників акціонерного товариства Стаття 13. Статус акціонерного товариства
3	Капітал акціонерного товариства	Стаття 14. Статутний і власний капітал акціонерного товариства Стаття 15. Збільшення статутного капіталу Стаття 16. Зменшення статутного капіталу Стаття 17. Анулювання акцій Стаття 18. Консолідація та дроблення акцій Стаття 19. Резервний капітал
4	Цінні папери акціонерного товариства	Стаття 20. Акції товариства Стаття 21. Емісія цінних паперів Стаття 22. Ціна акцій Стаття 23. Оплата цінних паперів Стаття 24. Особливості обігу цінних паперів акціонерних товариств

Продовження табл. Б.1

5	Права та обов'язки акціонерів	Стаття 25. Права акціонерів – власників простих акцій Стаття 26. Права акціонерів – власників привілейованих акцій Стаття 26¹. Договір сіж акціонерами товариства Стаття 26². Безвідклична довіреність з корпоративних прав Стаття 27. Переважне право акціонерів при додатковій емісії акцій Стаття 28. Захист прав акціонерів – працівників товариства Стаття 29. Обов'язки акціонерів
6	Дивіденти акціонерного товариства	Стаття 30. Порядок виплат дивідентів Стаття 31. Обмеження на виплату дивідентів
7	Загальні збори акціонерного товариства	Стаття 32. Загальні збори акціонерного товариства Стаття 33. Компетенція загальних зборів Стаття 34. Право на участь у загальних зборах Стаття 35. Повідомлення про проведення загальних зборів Стаття 36. Документи, які надаються акціонерам, та документи, з якими акціонери можуть ознайомитися під час підготовки до загальних зборів Стаття 37. Порядок денний загальних зборів Стаття 38. Пропозиції до порядку денного загальних зборів Стаття 39. Представництво акціонерів Стаття 40. Порядок проведення загальних зборів Стаття 41. Кворум загальних зборів Стаття 42. Порядок прийняття рішень загальними зборами Стаття 42¹. Обмеження при визначенні кворуму загальних зборів та прав участі у голосуванні на загальних зборах можуть встановлюватися законом Стаття 43. Спосіб голосування Стаття 44. Лічильна комісія Стаття 45. Протокол про підсумки голосування Стаття 46. Протокол загальних зборів Стаття 47. Позачергові загальні збори

Продовження табл. Б.1

		Стаття 48. Проведення загальних зборів акціонерів шляхом заочного голосування (опитування) Стаття 49. Особливості проведення загальних зборів товариством, що складається з однієї особи Стаття 50. Оскарження рішення загальних зборів
8	Наглядова рад акціонерного товариства	Стаття 51. Створення наглядової ради акціонерного товариства Стаття 51¹. Прозорість діяльності наглядової ради Стаття 52. Компетенція наглядової ради Стаття 53. Обирання членів наглядової ради Стаття 53¹. Незалежний член наглядової ради Стаття 54. Голова наглядової ради Стаття 55. Засідання наглядової ради Стаття 56. Комітети наглядової ради. Корпоративний секретар Стаття 56¹. Комітет наглядової ради з питань призначень Стаття 56². Комітет наглядової ради з винагород Стаття 56³. Комітет наглядової ради з питань аудиту Стаття 57. Довгострокове припинення повноважень членів наглядової ради
9	Виконавчий орган акціонерного товариства	Стаття 58. Засади діяльності виконавчого органу акціонерного товариства Стаття 59. Коленіальний виконавчий орган акціонерного товариства Стаття 60. Одноосібний виконавчий орган Стаття 61. Припинення повноважень голови та членів виконавчого органу
10	Посадові особи органів акціонерного товариства	Стаття 62. Вимоги до посадових осіб органів акціонерного товариства Стаття 63. Відповідальність посадових осіб органів акціонерного товариства

Продовження табл. Б.1

11	Придбання значного та контрольного пакета акцій акціонерного товариства	Стаття 64. Придбання значного пакета акцій товариства Стаття 64¹. Повідомлення про набуття або відчуження значного пакета акцій публічного акціонерного товариства Стаття 65. Придбання акцій приватного акціонерного товариства за наслідками придбання контрольного пакета акцій Стаття 65¹. Придбання акцій публічного акціонерного товариства за наслідками придбання контрольного пакета акцій або значного контрольного пакета акцій Стаття 65². Обов'язковий продаж акцій акціонерами на вимогу особи (осіб, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій Стаття 65³. Обов'язкове придбання особою (особами, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій акціонерного товариства, акцій на вимогу акціонерів Стаття 65⁴. Наслідки недотримання вимог щодо виконання обов'язків власником контрольного пакета акцій, значного контрольного пакета акцій або домінуючого контрольного пакета акцій товариства Стаття 65⁵. Особливості придбання контрольного пакета акцій та домінуючого контрольного пакета акцій в приватних акціонерних товариствах
12	Викуп та обов'язковий викуп акціонерним товариством розміщених ним цінних паперів	Стаття 66. Викуп акціонерним товариством розміщених ним цінних паперів Стаття 67. Обмеження щодо викупу акцій акціонерним товариством Стаття 68. Обов'язковий викуп акціонерним товариством акцій на вимогу акціонерів Стаття 69. Порядок реалізації акціонерами права вимоги обов'язкового викупу акціонерним товариством належних їм акцій Стаття 69¹. Повідомлення про викуп публічним акціонерним товариством акцій пород порогові значення Стаття 69². Наслідки викупу або іншим чином набуття акціонерним товариством власних акцій

Продовження табл. Б.1

13	Значні правочити та правочини, щодо вчинення яких є заінтересованість	Стаття 70. Значний правочин Стаття 71. Правочин, щодо вчинення якого є заінтересованість Стаття 72. Вчинення значного правочину та правочину, щодо якого є заінтересованість, з порушенням порядку прийняття рішення про його вчинення
14	Перевірка фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства	Стаття 73. Ревізійна комісія (ревізор) Стаття 74. Перевірка фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства за результатами фінансового року Стаття 75. Аудитор Стаття 76. Спеціальна перевірка фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства
15	Зберігання документів акціонерного товариства. Інформація про товариство	Стаття 77. Зберігання документів акціонерного товариства Стаття 78. Надання акціонерним товариством інформації
16	Виділ та припинення акціонерного товариства	Стаття 79. Припинення акціонерного товариства Стаття 80. Злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення товариства Стаття 81. Договір про злиття (приєднання) акціонерних товариств та план поділу (виділу, перетворення) акціонерного товариства Стаття 82. Захист прав кредиторів при злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні акціонерного товариства Стаття 83. Злиття акціонерних товариств Стаття 84. Приєднання акціонерного товариства Стаття 85. Поділ акціонерного товариства Стаття 86. Виділ акціонерного товариства Стаття 87. Перетворення акціонерного товариства Стаття 88. Ліквідація акціонерного товариства Стаття 89. Розподіл майна акціонерного товариства, що ліквідується, між кредиторами та акціонерами
17	Прикінцеві та перехідні положення	Статті відсутні

Додаток В

Таблиця В.1 – Етапи процесу становлення корпоративного сектору економіки України

№ п/ п	Період	Законодавче регулювання
1	Перший етап охоплює 1990-1993 рр.	У 1991 р. приймається ряд основних законів в сфері правового регулювання підприємницької діяльності: «Про підприємництво» (втратив чинність з 1 січня 2004 року); «Про власність»; «Про підприємства в Україні» (втратив чинність з 1 січня 2004 року); «Про цінні папери і фондову біржу». У 1992 р. приймається ряд приватизаційних законів: «Про приватизацію майна державних підприємств»; «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)»; «Про приватизаційні папери».
2	Другий етап – 1994-1998 рр.	У 1996-2000 рр. істотно переглянуті норми корпоративного законодавства: внесені значні зміни в Закон «Про господарські товариства»; розроблений проект Закону «Про акціонерні товариства»; у проект ЦК України включений спеціальний розділ, присвячений господарчим товариствам, що за багатьма позиціями не співпадає з нині діючим законодавством; удосконалене законодавство про цінні папери (особливо стосовно випуску і обігу акцій). До інших законодавчих актів, що регулюють процес створення і функціонування інтегрованих структур в Україні, відносяться: ЦК України (не містить норм, що безпосередньо визначають правовий статус господарських товариств, але поширює на них дію своїх норм про юридичні особи, представництво, угоди); Закон «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»; Закон «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності»; Закон «Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції»; Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність»; Закон «Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом»; Закон «Про оподаткування прибутку підприємств»; численні підзаконні нормативні акти: Укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, нормативні акти Національного Банку, Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку, Фонду державного майна, Антимонопольного комітету, Міністерства фінансів, Державної податкової адміністрації і багатьох інших органів центральної виконавчої влади. А також: Указ Президента України „Положення про холдингові компанії, що створюються у процесі корпоратизації і приватизації”, 1994 р. (регламентує процес створення холдингів, їх види і порядок діяльності); Закон України „Про промислово-фінансові групи”, 1996 р. (передбачає як головну, материнську компанію українське промислове підприємство, а не фінансову структуру. Звідси абревіатура ПФГ, а не ФПГ, як у міжнародній практиці); Концепція формування і функціонування фондового ринку в Україні, 1996 р. (стимулює розвиток фондового ринку — джерела фіктивного капіталу і корпоративних об’єднань).

Продовження табл. В.1

3	Третій етап – 1999 – теперішній час	За цей період приймається ряд нормативних актів в сфері правового регулювання корпоративного управління: Закон «Про державну програму приватизації» від 18 травня 2000 року №1723-III. З 01.01.2004 року набрали чинності: Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №435-IV; Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року №436-IV. Основними нормативно-правовими актами ДКЦПФР у галузі корпоративного управління в цей період стають: Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства, затверджене рішенням ДКЦПФР від 8 квітня 1998 року №44 (у редакції рішення ДКЦПФР від 16 жовтня 2000 року №158); Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час реорганізації товариств, затверджене рішенням ДКЦПФР від 30 грудня 1998 року №221; Положення про проведення контролю за реєстрацією акціонерів для участі у загальних зборах акціонерних товариств, затверджене рішенням ДКЦПФР від 23 грудня 1998 року №199; Положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств і облігацій підприємств, затверджене наказом ДКЦПФР від 20 вересня 1996 року №210 (у редакції рішення ДКЦПФР від 9 лютого 2001 року №18). Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року
---	--	--

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Етапи розвитку корпоративного сектору в Україні

Номер етапу	Назва етапу	Дії, що потрібно зробити в етапі
1	«Створення таких правових засад, що допоможуть зробити результативною роботу корпоративного сектору»	створення судів, що будуть незалежними; зменшення податків, що існують для активів, що розміщені на фінансових ринках; введення дію податку та капітал, що був виведений; постійний розгляд, оновлення, посилення та удосконалення обмежень, щоб не було монополій; запустити процес щодо зниження відсотку для офшорних національних активів
2	«Ефективне виконання, у діяльності підприємств, що належать державі, корпоративних стандартів»	розвиток корпоративної культури; постійна та своєчасна виплата дивідентів акціонерам; налаштування підприємств на вірний напрямок, тобто на збільшення прибутковості та розвиток
3	«Застосування тих корпоративних стандартів, яких раніше не було у великих компаніях, що є приватними»	таку саму орієнтацію на прибутковість, що є в державних підприємствах, а також збільшення вартості самого підприємства; введення прозорості корпоративної звітності; встановити мінімум щодо тих акцій, які є у вільному обсязі, у розмірі 10%
4	«Активізація роботи та взагалі фондового ринку»	створення облігаційного ринку, що не лише буде корпоративним, але й буде створений на основі капіталу (акціонерного); стимулювання діяльності для підвищення дивідентів, що є доходом для інвесторів
5	«Зробити державний корпоративний сектор економі конкурентоздатним»	зменшення та повне знищення тіньової економіки (ніяких прибутків та доходів «у конвертах»); створення фінансово-інвестиційного ринку та регулювання його роботи; удосконалення інвестиційного клімату не лише за кордонами, але й в середині держави, а також покращення уже існуючих державних інститутів